



International

Journal of Human Sciences

ISSN:2458-9489

Volume 15 Issue 2 Year: 2018

Rhetorical strategies in legitimizing imported managerial practices

İthal yönetim uygulamalarının meşrulaştırılmasında retorik stratejiler

Şükran Gölbaşı¹

Abstract

Research problem and aim: The aim of this study is to examine how the neoliberal institutional logic was justified although contrary to the national interests in Turkey in 1980 and the kind of rhetoric strategies the legitimating actors were used to have accomplished. The changes in the functioning of the world system in 1980 led to the transfer of new world system's logic through the discourse of globalization to all the nations linked to the international division of labor thus, creating a contradiction with the internal operational logic of national economies and national interests. In this case, the new logic incompatible with the existing logic in the area has made the business organizations unable to function. Turkish Industry and Business Association (TUSIAD), which wants to exploit the changing conditions and the existence of conflicting institutional logics in favor of its own members, emerged as an institutional entrepreneur in this period to convince both the political wing and the whole people about the new liberal policies.

The significance of the research: An examination of the rhetoric and convincing ability of the discourses of a business organization association that targeted not only to change organizational field of its own but also national institutions was found valuable.

Özet

Araştırma problemi ve amacı: Bu çalışmanın amacı, 1980'li yıllarda Türkiye'de neoliberal kurumsal mantığın ulusal çıkarlara aykırı olmasına rağmen nasıl kabul gördüğünü ve meşrulaştırıcı aktörlerin ne tür retorik stratejilerle bunu başardığını incelemektir. Dünya sisteminin işleyiş mantığının 1980 yılında değiştirilmesi sisteme uluslararası işbölümü ile bağlı bütün uluslara bu yeni mantığın Küreselleşme söylemiyle transfer edilmek istenmesi, ulusal ekonomilerin kendi iç işleyiş mantığı ve ulusal çıkarlarla çelişen bir durum yaratmıştı. Bu durumda, alandaki mevcut mantıkla uyumsuz yeni mantık işletmeleri iş yapamaz hale getirmişti. Değişen koşulları ve alandaki çelişen kurumsal mantıkların varlığını kendi üyeleri lehine yönlendirmek isteyen Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD), bu dönemde hem politik kanadı hem de tüm toplumu yeni liberal politikalar konusunda ikna etmek üzere kurumsal girişimci olarak ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın önemi: Bir iş örgütü temsil organının sadece kendi örgütsel alanını değil, aynı zamanda ulusal düzeyde kurumsal değişiklikleri hedeflemesi ve bunu yaparken kullandığı retorik ve söylemlerinin ikna kabiliyeti incelemeye değer bulunmuştur.

Metot ve materyal: TÜSİAD'ın 1979 yılında gazetelere verdiği, Türkiye'de bir dizi önemli değişimi başlatan dört ilan metni bu çalışmada yerel söylemin veri setini oluşturmuştur. Orijinal

¹ Dr., sgolbasi@gmail.com

Method and material: A series of four proclamation texts published on the newspapers by TUSIAD in 1979, which started a significant change in Turkey was chosen as the data sets for analyzing in this study. For the rhetorical strategies to follow the original discourse, the rhetoric of the theorists that constituted the principles of neo-liberal economics was taken as a basis. In the study, in which the case study method is adopted, the texts were analyzed by content analysis. This study adopted Özen and Berkman's (2007) study as a model. This model proposes that the recipient rhetoric is to apply mainly ethos approval if the transferring practice has the concern of adapting to the public in the recipient country and increasing actor's own legitimacy.

Findings and result: The findings indicate that the local actors are mainly concentrated in pathos justifications by emphasizing the current local managerial logic's results. Research result have not justified the proposition of this study based on the model of Özen and Berkman in which it is proposed that when a managerial practice is imported to another national context, its reconstruction inevitably involves ethos justifications more than its source discourse.

Discussions and recommendations: The historical conditions of the relevant period in this case, when Turkey's terms and conditions of the actors considered together, to expedite the implementation of the new logic TUSIAD could have used the rhetoric of pathos can get the fastest results. Academic staff who would like to conduct research in this area can be investigated comparative studies related to the institutional transformation process in other countries.

Keywords: Rhetoric; discourse; conflicting logics; cross-national reconstruction.

[\(Extended English summary is at the end of this document\)](#)

Giriş

Yönetim uygulamalarındaki mantık değişimini, küresel bağlamdaki değişimlerle birlikte ele alan çalışmalarda son dönemlerdeki artış dikkat çekmeye başlamıştır (Thornton ve Ocasio, 2008). Bazı çalışmalar, kurumsal mantıklardaki değişimi, uluslararası alanların etkisiyle değişik kurumsal mantıkların alana girmesiyle açıklamaktadır (Djelic ve Quack, 2003). Değişik kurumsal mantıkların alana transferini ekonomik, sosyal ve politik değişiklikler (Abrahamson, 1996; Greenwood ve

söylemin izlediği retorik stratejiler için neo-liberal ekonomi ilkelerini oluşturan kuramcılarının söylemi esas alınmıştır. Vaka analizi yöntemi benimsenen çalışmada, metinler içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışmada, Özen ve Berkman'ın (2007) meşrulaştırıcı aktörlerin transfer edilen pratiği, alıcı ülkede halka benimsetme ve kendi meşruiyetlerini de artırma kaygısı varsa, türev söylemin başvurduğu retorik stratejilerin ağırlıklı olarak ethos onaylamalara başvuracağına ilişkin çalışması model olarak benimsenmiştir.

Bulgular ve sonuç: Bulgular yerel aktörlerin söylemlerinde ağırlıklı olarak pathos strateji kullandıklarını ve mevcut kurumsal mantığın sonuçlarına dikkat çektiklerini göstermektedir. Araştırma sonucu, bu çalışmada model alınan Özen ve Berkman'ın bir yönetim pratiğinin başka bir ulusal bağlama ithal edilirken yeniden yapılanmasında kaynak söylemine göre daha fazla ethos onaylamalara başvuracağını öne süren önerisini desteklememiştir.

Tartışma ve öneriler: Örnek olayımızda ilgili dönemin tarihi koşulları, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar ve aktörün koşulları birlikte değerlendirildiğinde, TUSIAD'ın yeni kurumsal mantığın uygulanmasını çabuklaştırma isteğiyle en hızlı sonuç alabileceği pathos retorisi tercih etmiş olabileceği öngörülebilir. Bu alanda araştırma yapmak isteyen akademisyenler, diğer ülkelerdeki kurumsal dönüşüm süreciyle ilgili karşılaştırmalı çalışmalar yapabilirler.

Anahtar Kelimeler: Retorik; söylem; çelişen kurumsal mantıklar; uluslararası yeniden kurgulama.

Hinings, 1996) ve bu değişikliklerin neden olabildiği kurumsal çelişkiler (Seo and Creed 2002) tetikleyebilmektedir. Örgütlerde oyunun kurallarını koyan kurumsal mantık değiştiğinde, bu durum piyasaları, endüstrileri ve örgütsel formları da dönüştürmektedir (Thornton, 1999). Değişen mantık, dünya sisteminin, toplumun ve/veya örgütsel alanın mantığı olabilir (Thornton ve Ocasio, 2008).

Dünya Sistemi Teorisine göre, kapitalist üretim tarzı, birbirine işbölümü çerçevesinde bağlı ulusal toplumsal formasyonlardan oluşmaktadır. Bu işbölümünde, Merkez ülkeler, ekonomik karlılığı fazla ürünlerde uzmanlaşırken, Çevre ülkeler kâr getirisi düşük hammadde üretiminde uzmanlaşırlar. Bu düzen Merkez ülkelerin sürekli zenginleşmesini, Çevre ülkelerin ise yoksullaşmasını arttıran bir sistemdir. Düzenleme Okulu kuramcıları, bu sistem içinde zamanla bir egemenlik merkezi oluşacağını ve bu merkezin biçimlendirdiği dünya ekonomik sistemindeki değişimlerin, kendisini destekleyecek yeni kurumsal düzenlemelerle birlikte diğer ulusal toplumsal formasyonlara dalga dalga yayılarak dünya sisteminin işleyişine hâkim olacağını ifade etmektedir (Arın,1985:110). Konuyu güç asimetrisi bağlamında değerlendiren çalışmalar, uluslararası sistemde egemen konumdaki ülkelerin, görece zayıf ülkelerin uygulamalarını etkileyerek tüm ulusal sistemleri zamanla kendi gereklerine uyarlayacağını (Ohmae, 1996) bu durumun ulusal aktörlerin güç kaybetmesine neden olacağını (Meyer vd., 1997) ileri sürmektedir. Whitley (2000:22-23), bu sürecin kendiliğinden işleyen bir süreç olmadığını, toplumsal aktörler arasında çekişmelere neden olan politik bir süreç olduğunu belirtmektedir.

Farklı bir kurumsal mantığın alana girmesinden zarar gören (Seo ve Creed, 2002) ya da yeni mantığın yerleşmesinde çıkarı olan aktörler (Greenwood ve Hinings, 1996) bu süreçte değişimi yönlendirmek üzere ortaya çıkmaktadır. Bu aktörler yeni kurumsal kuramda kurumsal girişimciler olarak adlandırılmaktadır (DiMaggio, 1988). Bu aktörlerin çıkarlarına uygun olduğunu düşündükleri yeni mantığı meşrulaştırmak amacıyla yerel bağlamın unsurlarına uyumlu olarak kurguladıkları bir söylemle ortaya çıkacakları belirtilmektedir (Czarniawska ve Joerges, 1996).

Yönetim pratiklerinin transfer edildiği ülkenin bağlamına nasıl yerleştirildiği ile ilgili çalışmalar yeni pratiğin ilgili aktörler tarafından bir dizi retorik kullanımı suretiyle meşrulaştırıldığını göstermektedir (Czarniawska ve Joerges, 1996; Frenkel, 2005; Green, 2004; Morris ve Lancaster, 2006). Retorik burada hedef kitleyi ikna amacıyla dilin özel bir tarzda kullanımına gönderme yapmak için kullanılan bir kavramdır. Kullanım amacına göre farklı retoriksel stratejiler kullanılabileceği belirtilmektedir (Phillips vd., 2004). Yöneticinin yeni bir pratiği meşrulaştırırken söylemsel olarak kurguladığı gerçekliği haklılaştırarak sunduğu ve onun söyleminin inandırıcılığının, pratiği daha mantıklı kıldığı ifade edilmektedir. Retorik yaklaşım, yeni bir mantığın bağlamlar arası transferi sırasında, yöneticilerin ne dediği ve nasıl dediklerinin önemine dikkat çekmektedir (Green, 2004).

Bir yönetim uygulamasını doğduğu ülkede meşrulaştırmak üzere başvuru alan retoriksel metin onun özgün söylemi olarak nitelenmektedir. Özgün pratik başka bir ülkeye transfer edildiğinde, ilgili pratiği meşrulaştırmada kullanılan söylemin, yerel aktörlerin dilinde makro kültürel ortama uygun olarak bir uyarlanma süreci geçireceği öngörülmektedir (Czarniawska ve Joerges, 1996; Frenkel, 2005; Morris ve Lancaster, 2006). Özen (2009) orijinal mantığın söyleminin yerel bağlama çevrilmesiyle ortaya çıkan yeni söylemi, “türev söylem” olarak adlandırmaktadır ve türev söylemin ethos ağırlıklı bir strateji izleyeceğini önermektedir.

Özen ve Berkman (2007) “Cross-national reconstruction of managerial practices: TQM in Turkey” (Yönetimsel pratiklerin uluslararası yeniden yapılandırılması: TKY Türkiye’de) adlı çalışmalarında, meşrulaştırıcı aktörlerin, transfer edilen pratiği alıcı ülkede halka benimsetme ve kendi meşruiyetlerini de arttırma kaygısı varsa, türev söylemin başvurduğu retorik stratejilerin ağırlıklı olarak ethos onaylamalara başvuracağına ilişkin bir kuramsal çerçeve geliştirmişlerdir. Bu çalışmada, aktörün konumu ve yeni mantığı ülke düzeyinde benimsetme çabaları nedeniyle Özen ve Berkman’ın geliştirdiği kuramsal çerçeve model alınarak, transfer edilen mantığın retoriklerinin etik kodlara daha fazla vurgu yapacağı önermesi sınanmak istenmiştir. Çalışmanın teorik çerçevesini, değişim yazını ile ilgili “çelişen kurumsal mantıklar”, “bağlamlar arası kurumsal mantık transferi”, “kurumsal girişimcilik” ve “söylem/retorik” ile ilgili kuramlar oluşturmıştır.

Bu çalışmanın amacı, 1980’de yeni bir kurumsal mantığı (bu çalışmada yeni liberal politikalar) küresel bağlamdan yerel bağlama aktaran yerel aktörlerin (bu çalışmada Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği-TÜSİAD-) bu yeni mantığı Türkiye’nin makro kültürel bağlamına yerleştirirken söylemlerinde hangi retorik stratejilere başvurarak meşrulaştırdıklarını incelemektir.

Dünya sisteminin işleyiş mantığının 1980 yılında değiştirilmesi (Fröbel, Heinrichs ve Kreye, 1982) sisteme uluslararası işbölümü ile bağlı bütün uluslara bu yeni mantığın Küreselleşme söylemiyle transfer edilmek istenmesi, ulusal ekonomilerin kendi iç işleyiş mantığı ve ulusal çıkarlarla çelişen bir durum yaratmıştı. Bu durumda, alandaki mevcut mantıkla uyumsuz yeni mantık iş örgütlerini iş yapamaz hale getirmişti (Gölbaşı, 2008). Değişen koşulları ve alandaki çelişen kurumsal mantıkların varlığını kendi üyeleri lehine yönlendirmek isteyen TÜSİAD, bu dönemde hem politik kanadı hem de tüm halkı yeni liberal politikalar konusunda ikna etmek üzere kurumsal girişimci olarak ortaya çıkmıştır.

TÜSİAD’ın 1979 yılında gazetelere verdiği, Türkiye’de bir dizi önemli değişimi başlatan dört ilan metni bu çalışmada incelenen yerel söylemin veri setini oluşturmuştur. Transfer edilen mantığın söylemi ise yeni liberal politikaları gelişmiş refah ekonomilerinde ve az gelişmiş bütün dünya ülkelerinde eş zamanlı olarak meşrulaştırmada kullanılan küreselleşme söylemidir. Çok aktörlü olan küreselleşme sürecinin bütün aktörleri yerine yeni liberal öğretiyi kuramlaştıran sınırlı sayıda aktörün söylemleri veri setine alınmıştır. Bu dönemde, henüz kendi örgütsel alanını düzenleme konusunda sorunlar yaşayan TÜSİAD’ın toplumsal düzeyde bir dönüşüme hangi argümanlarla ne tür meşrulaştırıcı retorik söylemlerle öncülük ettiğinin gösterilmesinin pratik anlamda kıymetli olabileceği varsayılmıştır.

Türkiye gibi geç endüstrileşen ülkelere teori transferi ile ilgili görgül çalışmaların yapılmadığına dikkat çeken Üsdiken’in (1997) “Importing theories of management and organization” (Yönetim ve organizasyon teorilerinin ithali) adlı çalışmasının, önemli bir boşluğu işaret ederek yerelde konunun önem kazanmasında ve mevcut çalışma ve bu konudaki diğer benzer çalışmaların yapılmasında yönlendirici olduğu söylenebilir. Merkez ülkelerin kararlarıyla değişen dünya sisteminin yeni mantığının, Türkiye’ye transfer edilirken başvuru retoriksel stratejileri inceleyen bu çalışma ve benzer çalışmaların 2000’li yıllardan itibaren artış göstermesi, yerelde de konunun önemli bir inceleme alanı haline geldiğini göstermektedir.

Çalışmada teorik kısımda sırasıyla, bağlamlar arası kurumsal mantık transferi, yeni liberal mantığın niteliği, söylemi ve aktörleri, yerel bağlamın yaygın makro kültürel söylemi ve aktörün konumu, retorik stratejiler ele alınmıştır. Bağlamlar arası kurumsal mantık transferi, başlığı altında, bağlamlar arası kurumsal mantık transferini tetikleyen olgular, transfer mekanizmaları ve küreselden yerele transfer edilen pratiklerin hangi düzeneklerle yerel bağlama yerleştirildikleri ve yerel aktörlerin izlediği söylem stratejileri ele alınmıştır. Alanyazında bu konuda yapılmış çalışmalardan örnekler verilmiştir. Retorik stratejiler başlığı altında, söylemin ikna amacıyla kullanımında izlenen ethos, pathos ve logos retorikler açıklanmış, bu konudaki alanyazına başvurularak iknada retoriklerin nasıl bir sıra izlediği ve hangi stratejinin daha hızlı, hangisinin daha kalıcı sonuç aldığı konularına değinilmiştir. Alanyazından örnekler verilmiştir.

Analizle ilgili kısımlarda, araştırmanın yöntemi, retorik stratejiler ve temalarla ilgili kodlamaların nasıl yapıldığı, analiz ve bulgular açıklanmış, bulguların ilgili alanyazınla açıklandığı tartışma, kısaca bulguların özetlendiği sonuç ve benzer konuda çalışmak isteyebilecek araştırmacılara önerilerle araştırma tamamlanmıştır. Araştırma bulguları, araştırmada model alınan Özen ve Berkman’ın (2007) meşrulaştırıcı aktörlerin söyleminin başvurduğu retorik stratejilerin ağırlıklı olarak ethos onaylamalara başvuracağına ilişkin önermesini desteklememiştir.

Bağlamlar arası kurumsal mantık transferi

Kurumsal mantık kavramı, Yeni Kurumsal Kurama (YKK) eşbiçimsel olmayan değişimlerle ilgili yeni bir bakış getirmiştir. Kuramı ilk ortaya atan Friedland ve Alford (1991: 243) ve daha sonra geliştiren ve kapsamını genişleten diğer araştırmacılara (Haveman ve Rao, 1997; Thornton ve Ocasio, 1999; Thornton ve Ocasio, 2008; Scott vd., 2000) referansla kurumsal mantık kavramını,

bireyler tarafından üretilen kabuller, değerler, inançlar, tarihsel örüntüler ve kurallar olarak tanımlayabiliriz. Kurumsal mantıklar, kurum üyelerine, paylaşabilecekleri ortak kimlikler, aidiyetler, oyunun kurallarını ve mücadele biçimlerini vererek onların davranışlarını biçimlendirmektedir (Thornton ve Ocasio, 2008). Bu anlamda kurumsal mantıklar, örgütlerin, sosyal gerçekliği yorumlamasına ve uygun davranışın ne olduğuna dair bir takım ön kabuller ve değerler oluşturmalarına olanak sağlayarak (Thornton ve Ocasio, 1999) kararlarını meşru kılmaya, pratiklerini anlamlandırarak haklılaştırmaya (Friedland ve Alford, 1991) hizmet etmektedir. Örgütsel alanda birden fazla kurumsal mantığın var olduğu durumlarda, farklı kurumsal mantıkları benimseyen aktörlerin hedefleri, izledikleri yol ve yöntemler de diğer mantıklar çevresindeki aktörlerden farklı özellikler sergileyeceği öngörülmektedir (Lounsbury, 2007).

YKK'da aynı makro kurumsal çevre içinde yerleşik ve aynı kurumsal kuralları paylaşan örgütlerin/aktörlerin nasıl olup da eşbiçimli olmayan değişimi gerçekleştirebileceği (Holm, 1995) konusu önemli tartışma konularından biridir. Bu konuya, alanyazında dört farklı kavramlaştırmayla açıklama getirilmektedir, bunlar (Thornton ve Ocasio, 2008); “yapısal çakışma”, “olay sıralaması”, “çelişen kurumsal mantıklar” ve “kurumsal girişimcilik” kavramlarıdır. Yapısal çakışma, örgütlerin içinde veya örgütler arasında farklı yapıların bir araya gelmesidir (Sewell, 1992). Olay sıralaması, sosyal yapıyı etkileyen değişik olayların birbirinden bağımsız olarak art arda ortaya çıkması durumudur (Thornton ve Ocasio, 2008). Çelişen kurumsal mantıklar ise uyumsuzluk gösteren kurumsal mantıkların bir arada bulunmasına (Scott, 2001) işaret etmekte bu gibi durumlarda eşbiçimliliğin yerini değişim ve çeşitliliğin alacağı öngörülmektedir. Bunlardan, yeni örgütsel formları ve uygulamaları kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak değişime yön veren aktörler için başvuru DiMaggio'nun (1988) “kurumsal girişimci” kavramı eşbiçimli olmayan değişimleri açıklamada en sık kullanılan kavram olmuştur. Kurumsal girişimci kavramı, YKK'da eşbiçimli olmayan değişimleri açıklamada örgütsel alan içerisindeki aynı kurumlara yerleşik aktörlerin çelişik kurumsal mantıklarla karşı karşıya geldiklerinde çıkarlarına uygun olanı yerleştirmek üzere harekete geçebildiği durumları ifade etmek için kullanılmaktadır.

Küresel planda kurumsal mantıkların transferi konusu, yakınsama-ıraksama ikilemi bağlamında tartışılmakta (Guillen, 2001; Mueller, 1994) kurumsal mantıkların uluslararası transferinin, kopyalama, brikolaj ve çeviri olmak üzere üç farklı mekanizma izleyeceği öngörülmektedir. Yakınsamacılar, küreselleşmenin ortaya çıkaracağı en iyi model ve uygulamaların diğer ülkeler tarafından aynen kopyalanarak uygulanacağını öngörmektedir (Meyer vd., 1997; Meyer, 1994). En iyi modelleri genellikle merkez ülkelerin ürettiği çevre ülkelerin de onlardan transfer ettiği belirtilmektedir (Djelic, 1998; Guillen, 1994). Buna karşılık konuya kurumsal perspektiften yaklaşan eleştirel ve tarihçi olarak anılan araştırmacılar ülkelere özgü makro kurumsal faktörlerin etkisiyle transfer edilen mantığın aynı kalmayacağını, transfer edilirken taşınan bağlamın makro kurumsal yapısına özgü farklılaşmalardan geçerek her ülkede farklı uygulamalara yol açacağını savunmaktadır (Djelic, 1998; Djelic ve Quack, 2003; Lippi, 2000).

Yerel bağlamlarda yapısal farklılık yaratan mekanizmalar, brikolaj (Campbell, 2004; Douglas, 1996; Gabriel, 2002) ve “çeviri” (Djelic, 1998; Lippi, 2000) kavramlarına başvurularak açıklanmaktadır. Brikolaj kavramı, varolan model ve uygulamaların bir araya getirilmesi suretiyle yeni hibrid bir formun yaratılmasına karşılık kullanılmaktadır. Çeviri kavramı ise, transfer edilen mantığın yerel bağlamın makro kurumsal özelliklerine uyacak biçimde yeniden anlamlandırılma sürecine tabi tutulması biçiminde işleyen mekanizma için kullanılmaktadır (Campbell, 2004).

Kurumsal girişimcilerin değişimi meşrulaştırırken, sıkça söylemsel stratejilere başvurduğu belirtilmektedir. Transfer edilen mantığın yerel bağlamda kabul görmesi için, kurumsal girişimcilerin kurguladıkları söylemler, yerleşik uygulamaların meşruiyetini sarsabilmeli (Suddaby ve Greenwood, 2005), kurumsal çevreyi tatmin etmeli ve karar vericiler için anlamlı olmalıdır (Scott, 1995). Bu nedenle, yeni yönetim pratikleri, her zaman yöneticilere amaçlarını gerçekleştirmede ondan nasıl yararlanabileceklerine ilişkin açıklama sunan bir söylemle birlikte yayılmaktadır (Strang ve Meyer, 1994; Green, 2004). Phillips vd. (2004: 643, 645) yeni mantığın taşındığı bağlama yerleştirilmesinde, söylem kadar aktörün meşruiyeti ve gücünün, yeni söylemin daha geniş söylemlerle

desteklenmesinin, muhalifleri karşısına almamasının da başarısında ve kurumsallaşmasında önemli olduğunu belirtmektedir.

Küresel etkilerin tetiklediği eşbiçimli olmayan kurumsal değişimlerle ilgili alanyazında pek çok çalışma yapılmıştır. Örneğin Campbell (2004), Tayvan'daki, büyük işletmelerin mevzuatlarının çok uzun süredir kullanılan kurumsal mevzuatlarla birleştirilmesini ve Güney Kore'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan hiyerarşik ve otoriter biçimde işletilen holdinglerini brikolaj mekanizması örnekleri olarak incelemiştir. Campbell'in (2001) Batı'dan komünizm sonrası bazı orta Avrupa ülkelerine mali reform modelinin yayılımını incelediği bir diğer çalışması, değişimde çeviri mekanizmasının kullanımını örneklemektedir. Model, transfer edildiği ülkelerin makro kurumsal yapısına çevrilerek uyarlandığı için incelenen her üç ülkedeki modelin pratiklerinin birbirinden hayli farklılaştığı bulgulanmıştır.

Frenkel (2005) bir araştırmasında, ABD'den İsrail bağlamında ithal edilen bilimsel yönetim ve insan kaynakları modellerinin, İsrail devleti, özel işverenler ve sendikaların dâhil olduğu makro kültürel çerçevede milliyetçilik ve devletin inşası gibi bağlamın yaygın söylemleriyle uyumlu olarak aktörler tarafından yeniden yorumlandığını bulgulanmıştır.

Kalemci (2009), Türk sineması üzerinde küreselleşmenin etkisi ile transfer edilen yabancı mantığın ve ona yerleşik örgütsel formun eski mantıktan nasıl farklılaştığını incelediği çalışmada, kopyalama, çeviri ve brikolaj gibi mekanizmaların nasıl birlikte işletebildiklerini göstermektedir.

Üsdiken (2009) 1955-1975 yılları arasındaki İşletmecilikle ilgili yükseköğretimdeki değişimi incelediği çalışmada, örgütsel biçim ve pratiklerin transferinde hem kopyalama hem de çeviri örneklerine rastladığını belirtmiştir. Üsdiken, çevirinin niyetli olmayabileceğini, örgütsel alan veya makro alandan kaynaklanan kurumsal baskılar nedeniyle kendiliğinden meydana gelebileceğini vurgulamıştır.

Üsdiken (2003) işletme derslerinin müfredatlarını incelediği bir diğer çalışmada, Türkiye'de işletmecilik alanında ABD modeli ve Avrupa modeli arasındaki gerilimin lisans ders programları müfredatlarına yansımaları değerlendirmiştir. Yazar, Türkiye'de işletmecilik yükseköğretimini biçimlendiren kurumsal süreçleri inceleyen çalışmada ise transfer edilen modellerin içeriğinin yerel bağlama uygun hale getirilerek yayıldığını bulgulanmıştır (2004).

Üsdiken (1997), teorik modellerin bağlamlararası transferinin koşullarını inceleyen "Importing theories of management and organization" adlı makalesinde, yönetim disiplininin Türkiye'de transferini incelemiş ve teorik modellerin uluslararası transferinde yaygın literatürde ABD'nin yayılımı merkezi olarak kabul gördüğünü belirtmiştir.

Özen ve Yeloğlu (2006) çalışmalarında, retorik strateji seçiminde yönetim uygulamasının kaynaklandığı ülkenin ve yayıldığı ülkenin dünya sistemindeki konumunun etkili olduğunu göstermiştir. Yazarlar yabancı ve yerli uygulamaların, merkez ve çevre ülkedeki yayılımında kullanılan retorik stratejileri karşılaştırmış, yabancı uygulamaların logos'a daha fazla ve ethos'a daha az, çevrenin ise ethos'a daha fazla ve logos'a daha az başvuran retorik stratejiler izlediklerini göstermiştir.

Özen'in (2002) Türkiye'de Toplam Kalite Yönetimin (TKY) yayılım süreci ve Özen ve Berkman'ın (2007) TKY'nin yerel aktörler tarafından eski anlam sistemlerini kullanarak yerel bağlamda nasıl meşrulaştırıldığını inceleyen çalışmaları çeviri ve söylem perspektiflerini bir arada kullanarak süreci açıklama konusunda model geliştiren çalışmalardır.

Özen ve Berkman, (2007) kurumsalcı perspektiften yapılan çalışmaların, ülkeye özgü kurumsal faktörlerin transfer edilen mantığın yayılımı üzerindeki etkilerine eğilirken, yeniden yapılanma konusunu ihmal ettiklerini, öte yandan çeviri ve söylem temelli çalışmaların da transfer edilen mantığın uluslararası düzeyde yeniden nasıl kurgulandığını açıklayacak önermeler sunmadıklarını ifade etmektedir. Bu iki perspektifi birlikte kullanmanın daha açıklayıcı olacağını önermektedirler. Yazarlar bu iki perspektifi bir arada kullanmak suretiyle, kaynak ve alıcı konumdaki bağlamlarda hâkim faktörleri hesaba katan bir yaklaşım geliştirmişlerdir. Aktörlerin konumu ve hedefine göre retorik dizilerin yer değiştirebileceğini bulgulanmışlardır.

Yeni liberal mantığın niteliği, söylemi ve aktörleri

Bu çalışmanın özgün metnini, yeni liberal politikaların mantığını dünya üzerinde yayan küreselleşme söylemi oluşturmaktadır. 1976 yılında *Herald Tribune*'de çıkan "OECD önümüzdeki kapitalist yolun sertleşmesini öngörüyor" isimli makalenin "1980'e doğru büyümenin senaryosu" adını taşıyan özel ek'inde, yeni bir ekonomik model önerilmektedir. 1980 sonrası üretimin küresel çapta yeniden örgütlenmesi konusunda OECD'nin önerisi olan bu yeni modeli (Fröbel, Heinrichs ve Kreye, 1982: 11,22-4,45) yeni liberal politikaların dünya üzerinde yayılması için başlangıç manifestosu sayabiliriz.

Esasında yeni liberal kuramın başlangıcı daha eskilere dayanmaktadır. Yeni liberal politikalar, Avusturyalı filozof Friedrich von Hayek öncülüğünde, Ludvig von Mises, Milton Friedman ve Karl Popper tarafından 1940'larda oluşturulmasına rağmen (Harvey, 2008) daha geç uygulamaya geçmiştir. Önce merkez ülkelerde uygulanmaya başlamış, 1980'lerin başından itibaren ise IMF ve Dünya Bankası tarafından hazırlanan reçeteler ve yapısal uyum programları Washington Uzlaşması adı altında dünya ülkelerine yol haritası olarak sunulmuştur (Saad-Filho, 2007).

Harvey (2006) yeni liberalizmin temel prensiplerini, özelleştirme, finanslaşma, krizlerin manüplasyonu ve devletin yeniden bölüşdürme politikaları olarak belirtmektedir. Bu prensipler doğrultusunda, kurumları dönüştürülmesi hedeflenen sadece çevre ülkeleri değildir. Eş zamanlı olarak Batılı refah ülkelerinde de meşrulaştırılmaya çalışılan yeni liberal düzene ilişkin istenen uygulamalar "serbestleştirme", "kuralsızlaştırma" ve "özelleştirme" başlığı altında bu ülkelere dayatılmıştır. Bu politikalar yine "demokratikleştirme", "insan hakları" ve "başka yol yok" başlıkları altında toplayabileceğimiz retorik stratejilerle meşrulaştırılmıştır (Güler, 2005; Doğan, 2002).

Serbestleştirme politikası ile hedeflenen, yabancı sermaye ile ilgili bütün düzenlemelerin kaldırılarak, yabancı sermayenin her ülkeye hiçbir engelle takılmadan girip çıkmasının, ülke vatandaşlarının vergileriyle oluşturulan her türlü altyapı hizmetlerini ve ulusal kaynakları hiçbir bedel ödmeden kullanmasının sağlanmasıdır (Güler, 2005: 18-19). Kuralsızlaştırma politikası ile hedeflenen, iş yasalarının esnekleştirilmesi ve özel sektörü sınırlayabilecek her türlü devlet düzenlemesinin ortadan kaldırılmasıdır. Özelleştirme ile hedeflenen ise, birincisi KİT'lerin özelleştirilerek tasfiyesi, ikincisi de devletin parasız sunduğu hizmet alanlarının tasfiyesi ile özel sermayenin bir takım kârlı olabilecek alanlara girebilmesinin yolunun açılmasıdır (Doğan, 2002: 19; Kazgan, 1995:43).

Küreselleşme, kendi söyleminde iddia ettiği gibi tarihi bir akışla kendiliğinden oluşan bir düzen değildir. Tam tersine çok aktörlü, çok boyutlu, iyi tasarlanmış ve sıkı bir denetim mekanizmasına sahip bir plan doğrultusunda gelişmiş/azgelişmiş bütün ülkelere acil eylem planı doğrultusunda ve zorlayıcı önlemlerle kabul ettirilmiş bir düzendir (Chossudovsky, 1997; Hirst ve Thompson, 1998). Asıl aktörler olan ABD ve Gelişmiş 7'ler (G7) programlarını uluslararası örgütler kanalıyla hayata geçirmişlerdir. Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (DB), Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Anlaşması iken isim değişikliği ile 1995'de Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) adını alan Bretton Woods anlaşması ile kurulan kurumlar eliyle politikalar yaptırımlar eşliğinde diğer ülkelere yayılmıştır (Brenner ve Theodore, 2005: 350).

Chossudovsky (1997) "Yoksulluğun küreselleşmesi" olarak dilimize çevrilen kitabında, sürecin nasıl yoğun bir kuşatma ile sıkı düzen içinde uygulandığını anlatmaktadır. Yeni liberal pratikleri yaymada IMF'in görevi, ülkeleri önce borçlandırıp ardından borç şartı olarak imzalattığı 'Yapısal Uyum Programları' ile tanımladığı serbestleştirme, kuralsızlaştırma ve özelleştirme politikalarını hayata geçirmeye zorlamaktır. DB'nin görevi, ulusal ekonomilere ihracata yönelik büyümeyi tek alternatif olarak dayatarak küresel ekonomiye bağımlı hale getirecek dönüşümleri yaptırmak, DTÖ'nün görevi, gümrük duvarlarını indirecek yaptırımlarla küresel sermayenin rahatlıkla her yere ulaşmasını sağlamaktır. Birleşmiş Milletler'in görevi ise yapıp edilenleri dünya kamuoyu nezdinde meşrulaştırmaktır. Kredi şartları, borç alan ülkenin faizini ödediği bu paraları ülkenin kalkınması ve yeni yatırımları için kullanmasına izin vermez. Kredi anlaşmalarının hedefi, eski borçların finansmanı, yabancı yatırımların güvenliği ve borçlu ülkeye dayatılan politika

değişikliklerinin öngörülen süreler içinde yapılmasıdır. Bu değişiklikler, ilgili ülke kurumlarının serbest piyasa kurallarına uydurulmasıdır.

Yeni liberalizm, İngiltere’de Margaret Thatcher ve Amerika’da Ronald Reagan’ın iktidara gelmesi ile birlikte uygulanma olanağını ele geçirmiştir (Harvey, 2008). Daha sonra onlara Kohl ve Nakasone katılmıştır. Türkiye gibi ülkelerde yeni liberal uygulamaları başlatabilmek için Dünya Bankası ikinci başkanı Anne Kruger ve Arthur MacKinnon’a teoriler hazırlanmıştır (Başkaya, 2005:167) fakat uygulamaların başlatılabilmesi için Özal’ın iktidara gelmesi beklenmiştir. Yeni liberal düzeni oluşturmak, dünya genelinde yaymak için Friedrich Von Hayek ve Milton Friedman gibi düşünürlerin önderliğinde bu amaçla araştırma merkezleri oluşturulmuş, bu enstitüleri ve akademik dergileri milyon dolarlar harcayarak işadamları fonlamıştır (Beder, 2005).

Bu politikaların hayata geçirildiği süreçte art arda Nobel Ödülleri verilen yeni liberal kuramcılar, bu esnada bir yandan da yeni liberal politikalara destek veren ülke devlet başkanlarına ve üçüncü dünya ülkelerindeki anti-demokratik rejimlere danışmanlık yapmışlar ve bu ülkeleri diğerlerine model göstermişlerdir. Önce yeni liberalizmin kurucusu Friedrich Hayek’e 1974’de Nobel Ekonomi ödülü verilmiştir. Böylece nerdeyse otuz yıl boyunca akademik çevrelerden dışlanan Hayek’in teorisinin meşruiyeti tasdiklenmiştir (Martinez ve Garcia, 1997). Daha sonra diğer neoliberal teorisyenlerden Milton Friedman 1976’da James M. Buchanan 1986’da Nobel Ekonomi Ödülüne layık görülmüşlerdir (<https://www.nobelprize.org/>). Friedman Ronald Reagan’a ve ABD Ekonomik Politika Danışma Kurulu’na (Başkaya, 2005:168) Hayek ise Thatcher’e danışmanlık yaparken bir yandan da Allende’ye karşı Pinochet’i desteklemiştir (Sallas,1981). Kruger’in görevi, Dünya Bankası aracılığıyla bu politikaları Üçüncü Dünya Ülkeleri’ne sunmak iken Asya İşbirliği Diyaloğu uzmanı Mac Kinnon’nun görevi bölgedeki Askeri Cunta hükümetlerine danışmanlık hizmeti vererek Asya Ülkelerinde Friedman’ın ekonomik teorilerinin uygulanmasını sağlamaktır (Başkaya, 2005:168).

Yerel bağlamın yaygın makro kültürel söylemi ve aktörün konumu

1971 yılında kurulan Türkiye’deki büyük girişimcilerin temsil örgütü olan TÜSİAD, daha ilk kurulduğu yıldan itibaren hep siyasetle iç içe olmuş, makro kurumsal yapı ile hep yakından ilgilenmiştir. 1970’lerin ikinci yarısından itibaren yeni liberal politikaları meşrulaştıran raporları ve demeçleriyle, makro-ekonomik politikalara müdahil olmasıyla ön plana çıkmıştır (Gölbaşı, 2008). Yeni liberal prensipler, hem devletin ekonomide etkisini azaltmayı hem de iş örgütlerinin devlete bağımlı olmayan yeni kaynaklara ve pazarlara erişimini olanaklı kılacaktı. Temsil ettiği iş örgütlerinin çıkarlarına olan bu fırsatı kaçırmak istemeyen TÜSİAD bu süreçte mevcut mantığı ülkeye transfer etmek amacıyla kurumsal girişimci (DiMaggio,1988) olarak ortaya çıkmıştır.

Buğra’nın (1995) TÜSİAD’ı kendi söylemleri üzerinden incelediği çalışmasında, TÜSİAD’ın ilk kurulduğu dönemler, devlete bağıllığını her fırsatta vurgulayan ve ulusal değerleri yücelten bir söylem üzerinden meşruiyetini inşa etmeye çalıştığını ve söylemlerinde kendisini sık sık ulusun hizmetçileri olarak sunduğunu belirtmektedir.

TÜSİAD’ın kurulduğundan itibaren ilk on yıl Türkiye’de devlete bağımlı iş sistemi hâkimdir. Bu süreçte devlet, iş çevrelerinin varlık nedeni ve en önemli kaynağıdır (Buğra, 1995). Bunun bu dönem söylemlerine yansıması, genel kamu çıkarlarına (Özen, 1993: 26-27), ekonomik kalkınmaya (Eralp, 1990:253), resmi ideolojiye her fırsatta vurgu yapmak, Kemalist ideolojinin ilkelerine sadakat, modernizme ve Batılılaşmaya övgü ve bu değerler üzerinden ekonomik meselelerin savunulması şeklinde olmuştur. TÜSİAD kendini her fırsatta beslendiği ana kaynak olan devletin hizmetinde olarak sunmuştur (Heper, 1985).

Berker ve Uras’ın TÜSİAD’ın tarihini inceledikleri “Fikir Üreten Fabrika TÜSİAD’ın İlk On Yılı 1970-1980” kitaplarından, TÜSİAD’ın girişimci olarak ortaya çıktığı dönemin, Türk siyaseti ve Türkiye ekonomisi açısından hayli sıkıntılı bir dönem olduğu anlaşılmaktadır. 1970’lerin ikinci yarısından itibaren ekonominin darboğaza girdiği ve yaşanan enerji ve ithal hammadde sıkıntısının işadamlarını üretim yapamaz hale getirdiği belirtilmektedir. Birçok işadamlarının evine bombalar atıldığı bu dönemde TÜSİAD, üyelerinin çıkarlarını koruyamamaktan ve hükümet üyelerinin

kendilerine karşı aldığı düşmanca tutumdan rahatsızdır. Bakanların demeçlerinde, işadamlarına ithafen “tefecî”, “sömürücü” sıfatlarını kullanması kamuoyuna karşı işadamlarının itibarını zedelemektedir. 26 Ocak 1979’daki TÜSİAD Genel Kurulu’nda ekonomideki kötüye gidişi ve hükümet üyelerinin düşmanca tavrını durdurmak için Vehbi Koç’un yazılı beyanat verme önerisi görüşülmüştür. Ardından Türk kamuoyunda hükümet düşürmekle ünlenen ilanlar verilmiştir. İlanların hazırlanmasında, işadamı Selçuk Yaşar’ın ısrarıyla, Fransa’da ünlü işadamı Dassault’un kendi hükümetini eleştirmek amacıyla gazetelere verdiği ilanlar örnek alınmıştır (2008).

1980’li yıllara gelindiğinde, darbe dönemindeki yapılanmanın yanında yer alan ve bu süreçte kendisine kamuya yararlı dernek olarak statüsü verilen (Berker ve Uras, 2008) TÜSİAD artık bindiği dalı kesmeye niyet edecek kadar meşruiyet sorunlarını geride bırakmış görünmektedir.

Yine de zenginliğin ana kaynağı olan devletten vazgeçemediği için yeni liberal politikaların yerleşmesi için çaba gösterirken eski yapının da çıkarına uygun yanlarını korumak istemektedir (Gölbaşı, 2011). Bu dönemde söylemlerinde ekonomik liberalizmi, siyasal liberalizmi ve Avrupa Birliği’ne tam üyeliği savunan TÜSİAD, temsil ettiği iş örgütlerinin örgütsel alanının ötesinde tüm toplumu dönüştürme (Buğra, 1998) iddiasında görünmektedir. Bu süreçte, TÜSİAD’ın sadece mevcut iş sisteminde değil makro kurumsal sistemde de dönüşümlere yön verme niyetini ortaya koyan çok sayıda metin ürettiği, küresel söylemi yayan aktörleri Türkiye’ye davet ederek kendilerine bu konuda konferanslar ve eğitim verdirdiği görülmektedir (Gölbaşı, 2008).

Retorik Stratejiler

Değişim ile ilgili çalışmalar, son dönemlerde yönetim uygulamalarının yayılımında retorik’in meşrulaştırıcı etkisinin (Abrahamson, 1996) önemli bir inceleme alanı haline geldiğine (Keskin, Büyük ve Koç, 2013) dikkat çekmektedir. Green (2004), Aristoteles’e atıfla retorik, belirli bir yönetim uygulamasının yayılma sürecinde onu başkalarına haklılaştırmak için kullanılan bir tür metin ya da söylemler olarak tanımlamaktadır. Retorik Aristoteles’e göre ikna amacıyla kullanılan söylem stratejileridir, gerçekte alakası yoktur. Aristoteles insanları iknada kullanılabilecek üç tür stratejiden söz etmektedir: Bunlar, ethos, pathos ve logos’tur. Pathos retorik, karşı tarafın duygularını harekete geçirerek etkilemeyi amaçlar. Savunulan şeyin kişilerin korkuları, açgözlülükleri ve çıkarları ile bağlantısı kurularak kabulü hızlandırılır ve faydacı meşruiyet sağlanmaya çalışılır. Logos ise mantığı temsil eder. Logos retorikte de kişisel çıkarlar vurgulanır, fakat korkutma yerine bilimsel yol ve yöntemlerle anlatarak dinleyiciyi ikna etmek tercih edilir. Logos retorik, bu nedenle iknada sebep-sonuç ilişkilerine ve mantıklı çıkarımlara başvurarak etkinlik ve verimliliğin nasıl sağlanacağını, çıkarların nasıl maksimize edileceğini açıklamayı seçer. Ethos stratejide ise insanların dikkati kişisel çıkarların daha üstünde yer alan ortak değerlere çekilir. Bunun için toplumsal olarak kabul görmüş norm ve değerlere başvurulur. Ulusal gurur, onur, gelenekler, ahlaki değerler ve adalet uğruna kişisel çıkarların kurban edilmesi, fedakarlık yapılması talep edilir.

Carlile (2004) iknada, ikna eden kadar karşı tarafın da önemli olduğunu ve bu anlamda meşrulaştırıcı aktörün hitap ettiği kitlelerin bağlam ve varsayımlarını kavraması gerektiğini belirtmektedir. Aristoteles’e (1995) göre bazen öyle bir kitleye bir şey anlatmanız gerekir ki o konuyu ne kadar iyi bildiğiniz onları ikna etmenize yetmeyecektir. Bir kitleyi bilginizle bir şeye inandırmak için karşınızdaki kitlenin o konuda eğitilmesi gerekir, halktan bir dinleyici kitlesi içinde asla eğitilemeyecek kimseler de vardır, o zaman yapmanız gereken şey herkesin iyi bildiği kavramlara müracaat etmektir. Yani makro kültürel bağlamın etik kodlarını kullanmak gerekir. Ethos retorik konusunda Aristoteles, konuşmacının karakterinin yani karşı tarafa söylediklerine inanılacak biri olduğunu düşündürmesinin söylenenler kadar önemli olduğunu belirtmiştir.

Czarniawska ve Joerges (1996) “Travels of Ideas” (Fikirlerin yolculuğu) adlı çalışmalarında, aktörün yeni fikirleri bağlama tanıtırken belli bir sıra izlediğini ileri sürmektedir. Bu sıraya göre önce hangi fikirlerin transfer edileceği seçilir. Bu seçimde seçilen fikirlerin transfer edilen alandaki problemlere çözüm üretme kabiliyeti olmasına dikkat edilir. Sonra bu fikirler herkesin anlayabileceği şekilde formüle edilir yani nesnelleştirilir ve son olarak çevrilen fikirler uygulamaya konularak somutlaştırılır.

Yayılma sürecinde başvuru retorik stratejilerin de belli bir sıra izleyeceği öngörülmektedir. Green (2004) belirli bir yönetim uygulaması farklı bir bağlama transfer edilirken aktörlerin ilk pathos retorisi izleyeceğini öngörmektedir, onu logos ve ethos izleyecektir. Pathos, faydacı meşruiyeti inşa eden kitlenin korku açgözlülük gibi öz çıkarlarına seslendiği için ikna kabiliyeti en yüksek ve en hızlı sonuç alınan stratejidir. İkinci olarak logos'a başvurulacaktır. Üçüncü olarak yeni mantığı, yerleşik normlarla ve geleneklerle uyumlu göstermek için ve uzun süre kalıcılığını garantilemek için ethos retorisi başvurulur. Ethos, kanıksanmış öğeleri kullandığı ve insanlar üzerinde etkisi uzun sürdüğü için retorik stratejilerin en güçlüsüdür. Bireysel çıkarların toplumsal çıkarlar için feda edilmesini talep ettiği için ikna etme süreci daha yavaştır.

Transfer edilen mantığın ethos retorisi başvurmaktaki amacı, örgütsel alanı ve endüstri sınırlarını aşan makro kültürel söylemlere, kanıksanmış kurumlara referansla söyleminin kabulünü arttırmaktır (Lawrence and Phillips, 2004). Makro kültürel söylemlerin gücü, herkes tarafından iyi biliniyor olmasından ve kanıksandığı için sorgulanmaksızın kabul sağlamasından gelmektedir (Czarniawska ve Joerges, 1996). Transfer edilen mantığın alıcı ülkedeki makro kültürel söylemler ve ortak değerlerle bütünleşme derecesi, aktörlerin meşruiyet ve otorite yapısı, geçici ya da kalıcı olacağını, zamanla kurumsallaşıp kurumsallaşmayacağını da belirleyecektir (Phillips vd., 2004). Ethos toplumsal çıkarlara seslenirken, Pathos ve Logos öz çıkarlara seslenir. Birincisi normatif meşruiyetin, diğer ikisi ise pragmatik meşruiyetin inşasını gerçekleştirmeye yardım eder (Suchman, 1995).

Yönetim pratiklerinin bağlamlar arası transferinde aktörlerin kullandığı retoriklerin meşrulaştırıcı etkisi pek çok araştırmaya konu olmuştur (Abrahamson, 1996; Abrahamson ve Fairchild, 1997; Abrahamson, 1997; Barley ve Kunda, 1992). Abrahamson (1997) ve Barley ve Kunda (1992) 20 yılı kapsayan dönem çalışmalarında ekonominin genişleme ve daralma evreleriyle, yönetim ve insan kaynakları retorisi arasındaki ilişkiye odaklanarak retorik farklılaşmaların mantığını incelemişlerdir. Suddaby ve Greenwood (2005) "Rhetorical strategies of legitimacy" (Meşruiyetin retorik stratejileri) adlı makalelerinde dünyanın en büyük beş uluslararası muhasebe firmasından birinin bir hukuk firmasını satın almasıyla birlikte başlayan kurumsal değişimi meşrulaştırmada retorik stratejilerin rolünü incelemişlerdir.

Araştırma Yöntemi

Amaç ve önem

Bu çalışmanın amacı, 1980'de yeni bir kurumsal mantığı (bu çalışmada yeni liberal politikalar) küresel bağlamdan yerel bağlama aktaran yerel aktörlerin (bu çalışmada TÜSİAD) Türkiye'nin ulusal çıkarlarına aykırı olmasına rağmen bu yeni mantığın ulusal düzeyde meşrulaşmasını nasıl sağlayabildikleri ve bunu söylemlerinde hangi retorik stratejilere başvurarak başardıklarının incelemektir.

Birdenbire siyasetten ekonomiye, sosyal yaşama ve yerleşik değerlere varıncaya kadar önemli dönüşümlerin tetikleyicisi olan ve Türkiye siyasi tarihinde önemli bir yere sahip olan TÜSİAD ilanlarının ikna gücünü nereden aldığı ve nasıl bir retorik strateji ile bunu başardığı ortaya çıkarılmak istenmiştir. İşletmelerin temsil organının kendi örgütsel alanına ilişkin dönüşümlerin ötesinde ulusal düzeyde bir toplumsal dönüşümün mimarı olarak ortaya çıkmaya cesaret etmesi pratik sonuçları açısından önemli bir olgudur. Dönemsel bir vaka incelemesi olması, döneme ilişkin

Model

Bu çalışmada, Özen ve Berkman'ın (2007) ülkeye özgü kurumsal faktörlerin transfer edilen mantığın yayılımı üzerindeki etkilerini inceleyen "Cross-national Reconstruction of Managerial Practices: TQM in Turkey" (Yönetimsel pratiklerin uluslararası yeniden yapılandırılması: TKY Türkiye'de) adlı çalışması model alınmıştır. Bu çalışmada yazarlar, bağlamlar arası transfer edilen mantığın yerel bağlamdaki yeniden yapılanma sürecini açıklamak amacıyla söylem ve çeviri perspektifini birlikte kullanmak suretiyle, alıcı bağlamda hâkim olan makro kültürel söylemler,

meşrulaştırıcı aktörlerin nitelikleri ve ithal uygulamaların söylemi gibi aktarılan uygulamanın söylemini oluşturan faktörleri de hesaba katan ve mevcut modellere göre daha yetkin görünen bir yaklaşım sunmuşlardır. Yazarlar, aktörlerin transfer edilen pratiği alıcı ülkede halka benimsetme ve kendi meşruiyetlerini arttırma kaygısı taşıdıkları durumlarda, yerel aktörün başvurduğu retorik stratejilerin ağırlıklı olarak ethos onaylamaları tercih edeceğine ilişkin bir kuramsal çerçeve geliştirmişlerdir. Aktörlerin ilgili yönetim pratiğinin yerel bağlamda yayılımını hızlandırmak amacıyla ikinci olarak pathos retorikçe başvurularının makul görüldüğünü ileri sürmüşlerdir.

Bu çalışmada aktörün kendi konumu (meşruiyetini pekiştirme ihtiyacı) ve yeni liberal mantığı örgütsel alan ve sektörel alanın da ötesine geçerek ulusal düzeyde yayma çabaları nedeniyle bu kuramsal çerçevenin incelenen örnek olay için uygun bir model olduğu düşünülmüştür. Çalışmada, Özen ve Berkman'ın (2007) önerdiği, transfer edilen mantığın retoriklerinin anılan koşullarda etik kodlara daha fazla vurgu yapacağı yönündeki önermesi sınanmak istenmiştir. Değişimle ilgili “çelişen kurumsal mantıklar”, “bağlamlar arası kurumsal mantık transferi” “kurumsal girişimcilik” ve “söylem/retorik” ile ilgili kuramlar bu çalışmanın teorik çerçevesini oluşturmıştır.

Veri seti ve gerekçesi

Bu çalışmada, yeni liberal politikalar yerel bağlamda meşrulaştırılırken başvuru retorik stratejiler TÜSİAD'ın söylemleri üzerinden incelenmiştir. Orijinal söylemin izleneceği retorik stratejiler için, yeni liberal ekonomi prensiplerini oluşturan kuramcılarının kendi söylemleri esas alınmıştır.

Yerel söylemin metinlerinin seçiminde şöyle bir yol izlenmiştir. Yazar, daha önce TÜSİAD raporları üzerinden çalışmalar yaptığı için, TÜSİAD'ın dönem söylem ve raporlarının neredeyse tümünün ekonomik sistemin ve Türk iş sisteminin dünya sistemindeki yeni yönetim mantığına göre örgütlenmesini talep ettiğini bilmektedir. Çok sayıda metin üreten TÜSİAD'ın rapor, kitap, dergi yazıları ve demeçleri içinden 1979 ilanlarının bu araştırmanın veri seti olarak seçilmesinin nedeni, bu ilanların derneğin o güne kadar çeşitli söylemlerinde dile getirdiği taleplerinin derli-toplu bir manifestosu olduğu konusunda yaygın kanı ve ülkede bir dönemin kapanmasının sembolü olan ikna kabiliyeti yüksek metinler olarak kabul görmüş olmaları nedeniyledir. Araştırmanın veri setini oluşturan ilanlar, dönemin yüksek tirajlı yedi gazetesi ve bir haftalık dergide 13 Mayıs 1979 tarihi ile 13 Haziran 1979 tarihi arasında toplam 24 defa yayınlanmıştır. Bu ilanlar için TÜSİAD, o zamanki para ile önemli bir rakam ödemiştir (www.tusiad.org).

1980'de Dünya sisteminin dış pazara dayalı birikim rejimi doğrultusunda yeniden örgütlenmesi, ulusal pazarları ve korumacı devlet politikalarını devre dışı bırakması, çok köklü kurumsal dönüşümleri gerektiriyordu. Politik çevrelerin bu yeni rejime uyarlanma konusunda gönülsüzlüğü, yeniden örgütlenen dış pazarda bir an önce yer almak isteyen TÜSİAD'la dönem hükümetini karşı karşıya getirmişti (Berker ve Uras, 2008). Bu dönemde büyük iş örgütleri, doğrudan kamuoyuna seslenerek bir yandan yeni uygulamalara meşruiyet almaya çalışırken bir yandan da mevcut iktidarı yeni sistemin mantığı doğrultusunda zorlamayı seçmiştir. Bu sesleniş kaleme alan ilan metinlerinin retorik bu çalışmaya konu edilmiştir. Ayrıca ilan metinleri, çeşitli ikna görüşmeleri, durumu rasyonalize eden raporlar ve uluslararası aktörlerin görüşlerinin topluma yansıtıldığı çeşitli toplantı seçeneklerinin ardından son çare olarak doğrudan kamuoyuna seslenen metinler olması nedeniyle bir nihai özet metin özelliği taşımaktadır (Gölbaşı, 2008). Örnek olay yönteminin (Yin, 2003) benimsendiği çalışmada metinler içerik analizi ile (Silverman, 2000) incelenmiştir.

Orijinal söylemi izlemek için veri seti oluşturma aşamasında araştırmacı, sayısız politik aktörün, düşünce kuruluşunun, medya mensubunun, guru ve uluslararası kurumların söylemleri, çeşitli işadamları derneklerinin demeçleri, muhalif ya da destekçi sivil toplum kuruluşlarının söylemleri vb. devasa bir küreselleşme söylem yığınıyla karşılaşmıştır. Metinlerin büyük çoğunluğu ikincil söylem (söylemin söylemi) olduğu için baştan elenmesine rağmen belge sayısının azaltmada sıkıntı yaşanınca en doğru kararın politikaların oluşturucusu olan ve yayılım sürecinde öne çıkan yeni

liberal kuramcılarının doğrudan kendi kaynaklarını kullanmak, böylece söylemleri birinci ağızdan derlemek olduğu düşüncesiyle Hayek, Freidman, Mises ve Fukuyama'nın kendi metinlerine başvurulmuştur. Karşılaştırmanın sağlıklı olabilmesi için ise yaşamın her alanını kuşatan küreselleşme ile ilgili devasa külliyat içinden sorunsallaştırılan temalar listelenmiş ve TÜSİAD'ın ele aldığı temalarla ilgili görüşleri yansıtan metinlerin veri setine girmesine özen gösterilmiştir.

Analiz Süreci: Retorik stratejiler ve temalarla ilgili kodlamalar

Metinler önce yazarla birlikte retorik analize aşına bir diğer araştırmacı tarafından okunarak, ana temalar işaretlenmiştir. Sonra kamuoyuna seslendiği bölümler tekrar okunarak retorik içeren birimler ayrılmış ve bu birimlerde tematik bütünlüğe göre cümle ya da paragraflar kodlanmış (Ryan ve Bernard, 2000:781), birbiriyle eşleşmeyen başarısız kodlamalar elenmiştir. Sonra tematik kodlar, Aristoteles (1995) ve Green'in (2004:659-660) tanımlamalarından hareketle retorik stratejilerle ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkilendirmede de aynı yol izlenerek temalarla retorik stratejiler eşleştirilmeye çalışılmıştır. Eşleştirilemeyen ya da eşleştirmelerde iki araştırmacıda birbiriyle örtüşmeyen eşleştirmeler de elenerek orijinal metinde toplam 14 paragraf/cümle, türev metinde ise toplam 20 paragraf/cümle değerlemeye alınmıştır. Metinde bazı temaların birden fazla retorik strateji ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Temalar aşağıda bağlantılı olabilecekleri retorikler altında listelenmiştir. Bazı logos ya da ethos başlık altında listelenen temalar, geçtiği cümle içinde korkutma, tehdit ya da bir aciliyet çağrısı (pathos) için kullanıldığı durumlarda her iki retorikle birlikte etiketlenmiştir.

Logos gerekçelendirme ile ilişkilendirilen temalar: Üretim, ekonomik etkinlik, enflasyon, kit'ler, sosyal adalet, devlet, refah devleti, para politikaları, serbest piyasa düzeni, ulusal gurur.

Ethos gerekçelendirme ile ilişkilendirilen temalar: Para politikaları, ulusal gurur, batı modeli, ulusal refah, üretim, enflasyon, temel hak ve özgürlükler.

Pathos gerekçelendirme ile ilişkilendirilen temalar: para politikaları, maliye politikaları: vergi, işsizlik, devlet, üretim, serbest piyasa düzeni, ulusal gurur, batı modeli, ulusal refah, sosyal adalet, temel hak ve özgürlükler, enflasyon ve serbest piyasa düzeni.

Analiz ve bulgular

Yerel aktörlerin söyleminin retorik analizi

"Gerçekçi Çıkış Yolu" başlıklı ilanda ağırlıklı olarak devletin ekonomideki icracı rolü konu edilmekte ve içinde bulunulan kriz durumuna yanlış devlet politikalarının neden olduğu, ülkenin zengin doğal kaynaklarının iyi yönetilmediği üzerinde durulmaktadır.

Tablo 1. Yeni Liberal Politikaların Türkiye'de Meşrulaştırılmasında 1 Numaralı İlan Metninde Başvurulan Retorik Stratejiler

No	İlan 1 (Günaydın, 15.5.1979 tarihli ilan): "Gerçekçi Çıkış Yolu"	Tema	Retorik
1	"Halkımızın eline geçen <u>paranın değerinin bekçisi olması gereken Devlet</u> , karşılıksız para basmak yerine başka yollar aramalıdır. Ve... .bir yılda %60'ı aşan korkunç enflasyon sosyal ve ekonomik bünyemizi kemirmeye (çıkır zedelenmesi) devam etmektedir".	Para politikaları	Pathos+ Ethos
2	"Çalışabilir her 100 kişiden 14'ü işsizdir. ... uygulanan ekonomi politikaları ve <u>sendikaların davranışları</u> , Türkiye'de, işsizlik sorununu giderek daha da ağırlaştırmaktadır".	İşsizlik	Pathos
3	"... Bir yandan döviz kısıtı, öte yandan enerji yetersizliği, <u>yatırımları ve mevcut sanayinin üretimini hızla düşürmektedir</u> . Ekonomimizi bir yasakçı "mevzuat ağı" içinde boğan, kişinin teşebbüs şevkini kıran, kişiyi yanlış yönle sevk eden aşırı müdahaleci ve <u>güven sarsıcı zihniyet</u> bunalımın asıl sebebidir".	Üretim	Logos
4	"Daha çok çalışmanın, daha çok\ üretmenin ve bolluğa kavuşmanın gerçekçi yolu: "Kişiyi rekabet içinde teşvik "tır. Zorlayıcı, önleyici önlemlerle üretim artmaz. Olsa olsa ekonomik yapı çarpılır. <u>Giderek rejim değişir</u> ".	Üretim	Pathos

5	“Hür teşebbüsün zayıflaması, hürriyetçi demokrasinin zayıflamasıdır. <u>Hür teşebbüsün yok olması</u> ise, politik, ekonomik, sendikal, düşünsel, bütün hürriyetlerle birlikte, <u>hürriyetçi demokrasinin de yok olmasıdır</u> ”.	Serbest piyasa düzeni	Pathos
6	“Dünyanın zengin ülkeleri arasına girebilecek potansiyele sahip ülkemiz neden yoklar içine girmiştir? Dünyada, "orta gelirli" ülkelerin başlarında gelen Türkiye'miz, şu sırada, yoksul ülkelerde görülen <u>"yok"lar içindedir</u> ”.	Ulusal gurur	Ethos+Pathos
7	“İhtiyaç duyduğumuz dış kredilerle, uyguladığımız ekonomik sistem birbirine çok yakından bağlıdır. Pazar ekonomisinden gitgide uzaklaşan bir anlayışla, ne <u>Batı dünyasında hak ettiğimiz yeri</u> , ne yeterli kredileri, ne de yatırımlara gerekli dış sermayeyi bulabiliriz”.	Batı modeli	Ethos+Pathos
8	“Ülkemizi hürriyetçi demokrasi içinde refaha götürecek temel güç hür teşebbüstür”. <u>Çağımızın ileri toplumları</u> Refaha Hürriyet içinde yalnız bu yolla erişmişlerdir. <u>Bir başka yol yoktur.</u> ”	Ulusal Refah	Ethos+Pathos

“Yokluğu Paylaşmak Mı? Bolluğu Sağlamak Mı?” başlıklı 2 numaralı ilanda, devletin dağıtımcı adalet politikaları eleştirilmektedir. Devletin yerel sanayiye desteklemek için ara girdi sağlamak amacıyla kurduğu KİT’ler asıl amacı kar motifiyle çalışmakmış gibi piyasa mantığı ile yargılanmakta ve ülke ekonomisi üzerinde bir yük olarak gösterilmektedir. Belli bir refah seviyesine erişildiğinde sosyal adaletin kendiliğinden sağlanabileceği gibi somut örneklerle desteklenmeyen varsayımlar üzerinden mantık yürütülmektedir.

Tablo 2. Yeni Liberal Politikaların Türkiye’de Meşrulaştırılmasında 2 Numaralı İlan Metninde Başvurulan Retorik Stratejiler

No	İlan 2 (Milliyet, 29.5.1979 tarihli ilan): “Yokluğu Paylaşmak Mı? Bolluğu Sağlamak Mı?”	Tema	Retorik
9	“Yıllar yılı, refaha nasıl erişeceğimiz, üretimi nasıl artıracamızdan çok, neyi nasıl paylaşacağımız tartışılıyor. İşte, bu yüzden, <u>gündelik ihtiyaç maddelerinin pahalılık, darlık ya da yokluğunu paylaşıyoruz</u> . Döviz darlığı, enerji yetersizliğiyle üretimi yarıya düşmüş sanayimizin veremediklerini paylaşıyoruz. Giderek azalan tasarrufların, durmuş yatırımların sonuçlarını, çalışabilir her 100 kişiden 14’ünün işsizliğini paylaşıyoruz. <u>Paramızı mum gibi eriten enflasyonu paylaşıyoruz</u> . Sosyal adalet, <u>yokluğu paylaşmak değildir</u> . Bolluğu paylaşmaktır. Sosyal adalet herkese iş, herkese <u>insan haysiyetiyle</u> bağdaşan bir hayat düzeyi demektir. <u>Bu ise, daha çok yatırım, daha çok üretimle gerçekleşir.</u> ”	Ulusal Refah+ Sosyal Adalet	Pathos +Logos
10	“Oysa, bolluğu yaratacak bütün imkânlarla sahip; işgücü, sanayi ve tarım potansiyeli yüksek bir ülkeyiz. Dünyada, kendine yeterli besin üreten yedi ülkeden biriyiz. İşgücü açısından, Avrupa’nın önde gelen ülkeleri arasındayız. ... Teknik eleman bakımından Ortadoğu’da en ileri ülkemiz. ... yeraltı kaynaklarına sahibiz. ... turizm potansiyelimiz ...”	Ulusal gurur	Ethos
11	“Ekonomik alanda tüm faaliyetler kırtasiyecilik duvarına çarparsa bir ülkenin potansiyeli değerlendirilebilir mi? Devlet, ekonomik faaliyetlerin de mutlak sahibi olmaya yönelirse, <u>giderek bütün hürriyetler kaybolur.</u> ”	Devlet	Pathos
12	“Vergi verebilecekleri vergi dışı <u>bırakıp vergisini ödeyeni, vergi yükünü ağırlaştırarak cezalandırmak yerine, gerçek</u> bir vergi reformu getirilirse Devlet güvenli gelir kaynaklarını sağlayacaktır.”	Vergi	Pathos
13	“Yıllık zaran 50 milyar lirayı aşmış Kamu İktisadi Teşekküllerinin kapsamını genişletmek değil aksine daraltmak, ülke ekonomisinin sırtındaki bu yükü hafifletecektir.”	Ekonomik Etkinlik: KİT	Logos

Aşağıda 3 numaralı Tablo’da incelenen “Ulus Bekliyor” başlıklı 3 numaralı ilanda, yine KİT’lerin zarar etme pahasına yerel sanayiye destekleme politikaları sonucu ortaya çıkan KİT açıkları, bir ekonomi yönetimi mantığından değil de yanlış yönetimden kaynaklanıyor gibi gösterilmekte, devletin ekonomide doğrudan uygulamacı olarak yer alması eleştirilmektedir. Sosyal refah mantığı ile yönetilen kurumların tasarruflarının piyasa mantığı ile değerlendirilmesi KİT’leri hayli başarısız ve sorunlu kurumlar olarak kavramlaştırmaktadır. Devletin dönemin mevcut

kalkınmacı/refah devleti anlayışı çerçevesinde yaptığı harcamalar “gelirlerini aşan harcamalar” olarak kavramlaştırılarak savurganlık olarak sunulmaktadır. Devletin maliye politikalarının da eleştirildiği ilanda, özel sektörün vergilerini ödememe sorumsuzluğu, devletin vergi toplayamama sorumsuzluğu olarak kavramlaştırılmaktadır. Çözüm olarak liberal ekonomi prensiplerinin hayata geçirileceği bir düzen tanımlanmaktadır.

Tablo 3. Yeni Liberal Politikaların Türkiye’de Meşrulaştırılmasında 3 Numaralı İlan Metninde Başvurulan Retorik Stratejiler

N o	İlan 3 (Cumhuriyet, 23.5.1979 tarihli ilan): “Ulus Bekliyor”	Tema	Retorik
14	“Ne bekler hayattan bir ulusun fertleri?” “Tek iş kapısı olarak, karşısında <u>yalnız devleti bulmanın çaresizliğine düşmemek ister</u> . Hürriyet içinde örgütlenmek, sendikasını seçmek ister.” “ <u>Alın teriyle kazandığı paranın ihtiyaçlarını karşılamasını ister.</u> ” “ <u>Tasarruflarının değer kaybetmeyerek</u> yarınlara güvenliğe almasını ister....Korkusuz yaşamak ister, <u>Birlik,beraberlik,barış</u> ister...Oysa, bugün, milletimiz bütün bu <u>insanca yaşama şartlarının tehdit altına girdiğini görmeyen</u> ıstırapı içindedir. Kısa vadeli politik kaygıların hâlâ <u>milli menfaatlerimizden üstün tutulduğunu</u> görmeyen hayal kırıklığı...”	Temel Hak ve Özgürlükler + Gelecek	Ethos+ Pathos
15	“Günümüzdeki bunalımın kaynağında, öncelikle, gelenek haline gelmiş bir politik savurganlık yatıyor... yoku var etmek, <u>kimseden almadan verebilmek için</u> . Her türlü fiyatı ekonomiye değil, politikaya göre ayarlamıştır. KİT’lerin ... milyarlarca lira açık vermesine yol açmıştır. Yanlış sosyal güvenlik politikasıyla Türkiye’mizi bir genç emekliler ülkesi haline getirmiştir. Vergi kaçırılmasına karşı önlem getirmemiştir. ... gelirlerini aşan harcamalar yapmayı âdet edinmiştir. Sonuçta, yoku var etmenin bir yolu sanılan karşılıksız para basma gelenek haline gelmiştir.”	Sosyal Adalet+ Güvenlik	Logos+ Pathos
16	“Çözüm, ekonomimizi, bir yasakçı mevzuat ağı içinde boğan, .. aşın müdahaleci ... zihniyeti terk etmektedir. Çözüm, elimizdeki kaynaklara yenilerini katacak, ulusça daha çok üretmemizi, yatırımların çoğalmasını sağlayacak <u>tek yol olan</u> “ <u>kişiyi rekabet içinde teşvik</u> ”tedir” “Çözüm... sanayimizin çarklarını döndürmek, KİT’leri verimli çalışır düzeye eriştirecek cesur adımları atmaktadır. Çözüm, Türk ekonomisinin dışa açılması, serbest rekabete dayalı <u>Batı ekonomisi içinde gelişmesini</u> hızlandıracak kararları alabilmektedir.”Çözüm, <u>ülkemizin ekonomik menfaatlerini</u> kısa vadeli politik kaygılardan artık üstün tutmaktadır.” Ulusça refaha ulaşmamız için gereken her şey Türkiye’mizin büyük potansiyelinde mevcuttur. Kişiyi, her zaman daha çok ve daha verimli çalışmaya sevk etmiş olan Hür teşebbüstür. <u>Çağımızın ileri toplumları refaha hürriyet içinde</u> yalnız bu yolla erişmişlerdir. <u>Bir başka yol yoktur.</u> ”	Üretim + Ulusal gurur	Ethos+ Logos+ Pathos

Aşağıda 4 numaralı Tablo’da incelenen “Refahın ve Hürriyetlerin Düşmanı: Enflasyon” başlıklı 4 numaralı ilanda enflasyonun tek nedeni olarak devletin izlediği para politikaları gösterilmektedir. İlanda devletin para politikalarını izlediği kurum olan Merkez Bankası’nın konumu sorunsallaştırılmaktadır. Neoliberal politikaların ana hedefi olan Merkez Bankalarının ulus devletle ve ulusal para politikalarıyla bağının koparılmasını meşrulaştıracak mantıklı bir açıklama yapma güçlüğü aktörü pathos stratejilerle logos stratejileri birlikte kullanmaya zorlamış görünüyor. Neoliberal mantığın ön kabullerinden hareketle enflasyonu birebir para bolluğu ile eşleştiren zorlama mantıksal çıkarımlarla ulusal para politikalarının yerini piyasa kontrolüne bırakması gerektiği işleniyor.

Tablo 4. Yeni Liberal Politikaların Türkiye’de Meşrulaştırılmasında 4 Numaralı İlan Metninde Başvurulan Retorik Stratejiler

N o	İlan 4 (Milliyet, 12.6.1979 tarihli ilan): “Refahın ve Hürriyetlerin Düşmanı: Enflasyon”	Tema	Retorik
17	“Bir ülkede fiyatlar korkutucu bir hızla yükselir ve yükselmeye devam ederse; <u>Alın teri, göz nuru dökülerek kazanılan para</u> , dünden daha çok olmasına rağmen, <u>geçim sıkıntısı</u> artarak sürerse; Sabit gelirli olmak, her gün, biraz daha fakirleşmek anlamına gelirse; Tasarruf <u>edilen para, durduğu yerde erirse</u> ; ... O ülkede enflasyon var ve...sürekli artıyor demektir. Enflasyon: Para değerinin düşmesidir. Hayat pahalılığının artmasıdır. <u>Para, ihtiyaçtan ve üretilen mallardan daha hızlı artıp, ortada bol para olursa, fiyatlar yükselir</u> . Enflasyon olur. Enflasyon, Türk lirasının dış değerini düşürmektedir. Enflasyon, ihraç mallarımızın maliyetini yükselterek, dünya pazarında, rekabet gücümüzü yok etmektedir. ... yatırımları durdurmaktadır. ... gelir dağılımını bozmaktadır. Enflasyon, orta tabakayı yok etmektedir. İşte, önüne geçilmez <u>sosyal patlamalarla, hürriyetlerin tehdit altına girdiği ortamlar</u> böyle oluşur. Enflasyon yüzünden, tehdit altında olan sadece ülkemizin refahı değildir. Avnı zamanda, bizi refaha hürriyet içinde götürecek tek yol olan, <u>hürriyetçi, demokratik, parlamenter rejimdir</u> .”	Enflasyon	Logos + Ethos+ Pathos
18	“Peki ama, parayı kim yaratır? Kim azaltır? Kim çoğaltır ? Basit bir kâğıt parçasıyken, üstünde yazılı rakam kadar satın alma gücü olan parayı kim çıkartacaktır? Çıkartan nasıl denetlenecektir? ... bu endişelerle, para, devletin tekeline bırakılmıştır ...bütün toplumlarda. Ve politik hesapların, siyasal iktidarların oy toplama hevesiyle sorumsuzluğa, aşırı para basmaya yönelmelerini önlemek için de bağımsız merkez bankaları kurulmuştur”.	Para politikaları	Logos
19	“Para artısını, yani para basmayı yavaşlatmadan enflasyonu yavaşlatmanın imkânı yoktur. Sürekli açık veren bütçeler, enflasyonu büyüten kamu harcamaları kontrol altına alınmalıdır. Kamu İktisadi Tesekküllerinin zararları tahammül edilir düzeye indirilmeli, devletin ekonomideki nispi ağırlığı hafifletilmelidir. Enflasyon hızının kesilmesine katkıda bulunacak üretim artışı engellenmeden, desteklenmelidir”.	Enflasyon	Logos
20	“Gerçek olan: Üretimdir. <u>Türkiye, doğal kaynaklarıyla, büyük işgücü ve sanayi potansiyeliyle</u> , enflasyonu yenecek bütün imkânlarla sahiptir”.	Ulusal gurur	Ethos

Türev söylemin toplamda 20 metninden 4’ünde (%20) ana tema “ulusal gurur”, 2’sinde (%1) “Ulusal Refah”, 1’inde (%0.5) “Batı modeli” olarak görünmektedir. Makro kurumsal çevreye ilişkin bu temaların söylemler içindeki ağırlığı %35 oranındadır. Doğrudan ekonomiyle ilgili temalar: Toplamda 20 metninden 3’ünde (%21) “üretim”, 2’sinde (%1) “para politikaları”, 2’sinde (%1) “enflasyon”, 2’sinde (%1) “sosyal adalet” temaları işlenmiş ve diğer temalar “temel hak ve özgürlükler”, “devlet”, “vergi”, “KİT’ler” ve “işsizlik” olmak üzere (%0,5) oranında birer kez konulaştırılmıştır.

Toplam 20 metinde işlenen temalardan 14’ü (%70) “pathos” retoriğe başvurmuştur, bunlardan 7 tanesi hem “ethos” hem de “pathos” retorikle, 3 tanesi hem “logos” hem de “pathos” retorikle ilintilidir. TÜSİAD’ın söylemlerinde sürekli yinelediği, “giderek rejim değişir”, “giderek bütün hürriyetler kaybolur”, “ekonomik yapı çarpılır”, “parlamenter rejim tehdit altındadır” benzeri ifadeleri pathos retorikte tehdidin kullanım tarzına örnek olarak gösterilebilir.

Toplam 20 metinde 9 (%45) “ethos” retorikten 2 tanesi bağımsız, 6’sı “pathos”, 2’si “logos ve pathos” retorikle ilintilidir. “logos” retorikle eşleşen tema sayısı 7 tanedir. Bunlardan 3 tanesi bağımsız, 2 tanesi hem “ethos” hem de “pathos” retorikle, 2 tema “pathos” retorikle ortaklaşa ilintilidir.

Makro kurumsal çevreyle ilgili temalar ethos retorikten çok pathos retorikle ilintilendirilerek konulaştırılmıştır. En çok işlenen “ulusal gurur” temasında en çok gurur duyduğumuz şeylerin ulusal kaynaklarımız olduğu anlaşılmaktadır. 6 no’lu söylemde, en zengin ülkeler arasına girebilecek potansiyele sahip olduğumuz teması ethos retoriğe başvurularak, buna karşın yoksul ülkeler arasında olmamızın vurgulanması ise gelecek kaygısı öne çıktığı için pathos retorikle işlenmiş. 10 no’lu söylemde işgücü, sanayi ve tarım potansiyeli yüksek bir ülke olduğumuz, Dünyada kendine yeterli

besin üreten yedi ülkeden biri olduğumuz, bolluğu ve zenginliği yaratma gücümüz olduğu ethos retorikle ilişkili işlenmiş. 16 no'lu söylemde, ihtiyaç duyabileceğimiz her şeyin Türkiye'mizin büyük potansiyelinde mevcut olduğu ve 20 no'lu söylemde Ethos, Logos ve Pathos retoriklerin her üçüne de başvurularak Türkiye'nin doğal kaynakları, büyük işgücü ve sanayi potansiyeliyle gurur duyulduğu (ethos); bu potansiyelin üretim ve yatırımları çoğaltabilmek için kullanılabilmesinin yolunun serbest piyasa ekonomisinden geçtiği (logos) ve ekonomik menfaatlerimizi kısa vadeli politik kaygılardan artık üstün tutmanın tek yolunun hür teşebbüs olduğu; başka yol olmadığı (pathos); çağımızın ileri toplumlarının da bu yolla refaha eriştiği (ethos) vurgulanmış.

Makro bağlamla ilgili Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu temalarından biri olan çağdaş medeniyetleri model alma (ethos) ile ilintilendirilen 7 no'lu söylemdeki Batı modeli teması, bu modelden koptuğumuz takdirde kredi bulamayacağımız, sistemden dışlanacağımız korkusu referans alınarak (pathos) işlenmiştir. Ulusal refah ile ilgili 8 no'lu söylemde refaha erişmenin hür teşebbüsten başka yolu olmadığı (pathos) çağımızın ileri toplumlarının da bu yolla refaha eriştiği (ethos) belirtilmiştir. 9 no'lu söylemde ise devletin sosyal adaletle ilgili politikaları yoksulluğun nedeni olarak gösterilerek (pathos) insan haysiyetiyle bağdaşan bir hayat düzeyinin daha çok yatırım, daha çok üretimle gerçekleşebileceği (logos) belirtilerek mantıklı çıkarımda bulunulmuştur.

Doğrudan ekonomiyle ilgili temaların tüm söylem içinde ağırlığı %50 dir. 1 no'lu söylemde "Halkımızın eline geçen paranın değerinin bekçisi olması gereken devlet..." ifadesiyle makro kültürel bağlamın koruyan kollayan "Devlet baba" anlayışına referans (ethos) verilerek devlet babanın halkın çıkarlarını koruyamadığı (pathos) vurgulanmaktadır.

2 no'lu söylemde, çalışabilir her 100 kişiden 14'ünün işsiz olduğu bu sorunun giderek daha da ağırlaştığı belirtilerek kişisel çıkarlara ve gelecek korkusuna referansla pathos tema ele alınarak bundan uygulanan ekonomi politikaları ve sendikaların davranışları sorumlu tutuluyor.

3, 4 ve 16 no'lu söylemlerde üretim teması işlenmiş. 3 no'lu söylemde üretimin düşmesinin nedeninin döviz kıtlığı ve yandan enerji yetersizliği olduğu mantıksal bağlantı kurularak gösterilirken (logos) asıl sebebin devlet müdahalesi olduğu vurgulanıyor. 4 no'lu söylemde üretimi arttırmanın yolunun serbest piyasa ekonomisinden geçtiği, mevcut yöntemlerle devam edildiği takdirde ekonomik yapının çarpılacağı nihayetinde rejim değişeceği retorığı ile gelecek korkusu yaratılma niyetiyle pathos strateji kullanılıyor. 16 no'lu söylemde gurur duyduğumuz kaynakları doğru kullanmanın ve Batı ekonomisi içinde yer alabilmenin tek yolunun serbest piyasa ekonomisinden geçtiği belirtilerek her üç stratejinin bir arada kullanıldığı görülüyor.

5 no'lu söylemde "hür teşebbüsün yok olmasının politik, ekonomik, sendikal, düşünsel, bütün hürriyetlerle birlikte, hürriyetçi demokrasinin de yok olması demek olduğu" ifadesiyle serbest piyasa düzeninin hürriyetçi demokrasilerin teminatı olduğu ve başka seçenek olmadığı vurgulanarak gelecek korkusunu körükleyen pathos tema kullanılıyor.

9 no'lu söylemde, üretim artışıyla sosyal refahın ve sosyal adaletin kendiliğinden sağlanacağı gibi yanılsamalı bir çıkarımla (logos) birlikte insanlara nasıl bir karanlık tablo içinde (pathos) oldukları gösteriliyor. 11 no'lu söylemde pathos retorığı başvurularak, Devlet'in ekonomik faaliyetlere müdahalesinin giderek bütün hürriyetler kaybolmasıyla sonuçlanacağı işleniyor.

12 no'lu söylemde, Freidman'ın sosyal adaleti sağlamak için negatif vergi önerisi ile çelişen bir şekilde vergi adaletsizliğinden söz ederek sanayi kesiminin çıkarlarını (pathos) konu ediyor. 13 no'lu söylemde KİT'lerin daraltılması (logos) konusunda KİT'lerin varlık sebebini dikkate almayan ontolojik olarak yanılsamalı bir çıkarımda bulunuyor. 14 no'lu söylemde, birlik, beraberlik, barış, milli menfaatler gibi makro bağlama özgü temaları kullanarak (ethos) insanca yaşama şartlarının tehdit altına girdiğini görmenin ıstırapı gibi pathos retorikle ilgili temaları bir arada kullanarak temel hak ve özgürlükler karşısında Devlet'i tehdit unsuru olarak konumluyor.

14 no'lu söylemde, sosyal adalet ve güvenlikle ilgili sorunları Devlet'in yanlış politikalarıyla ilintilendirip (logos), bu politikaların nasıl çıkar kayıplarına neden olduğu (pathos) işaretleniyor. 17 ve 19 no'lu söylemlerde enflasyon teması işlenmiş. 19 no'lu söylemde enflasyonun nedenleri ile Devlet'in para politikaları, KİT zararları ilintilendirilirken (logos) 17 no'lu söylemde enflasyonun yarattığı kayıplar işlenerek sorumlu olarak Devlet'in para politikaları gösteriliyor ve çözümün tek

yolunun serbest piyasa ekonomisinden geçtiği belirtilerek her üç stratejinin bir arada kullanıldığı görülüyor.

“Ülkemizi hürriyetçi demokrasi içinde refaha götürecektir temel güç hür teşebbüstür. ...Çağımızın ileri toplumları Refaha Hürriyet içinde yalnız bu yolla erişmişlerdir. Bir başka yol yoktur.” (Milliyet,1979) ifadesi ilanların hepsinde koyu renk kutucuk içinde büyük harflerle yinelenmektedir. Küreselleşme söyleminin mottosu haline gelmiş olan “Başka yol yoktur” ifadesinin yinelenildiği metinler incelemede sadece bir kez değerlemeye alınmıştır.

Küresel aktörlerin söyleminin retorik analizi

Aşağıdaki 5 numaralı Tablo’da neoliberal kurumsal mantığın retorikini izlemek için Hayek, Fukuyama, Freidman, Smith ve Mises gibi ünlü neoliberal teorisyenlerin yapıtlarına ve verdikleri röportajlara başvurulmuştur. Yazarların ikna için yoğun olarak kullandıkları mantıksal çıkarımlar sebep ve sonuçlar sık sık birbirinin yerine geçtiği için kullandıkları logos stratejilerin, ne ölçüde bilimsel açıklama mantığına dayalı logos tanımını karşıladığı tartışılabilir de söylemleri logos ağırlıklı görünmektedir.

Tablo 5. Yeni Liberal Politikaların Orijinal Söyleminin Retoriği

No	KÜRESEL AKTÖRLER VE SÖYLEMLERİ	Tema	Retorik
1	“Ekonominin merkezi planlamayla yürütülmesi mantığı, rasyonel yatırımları ve teknolojik gelişmeleri engellemekte, ...çalışma ahlakının da bozulmasına neden olmaktadır” (Fukuyama, 1999:105,234). “Ekonominin merkezi olarak planlanması, toplum refahını ve toplumsal menfaati gözetdiği için ekonomiyle sınırlı kalmayarak insan hayatının bütün yönlerini kontrol eder. Toplumsal amaçları bireysel amaçların üzerinde tutar” (Hayek,1999: 127,133). “Merkezi planlamanın verimli ve etkili olması için siyasetle bağının koparılması, yönetiminin siyasetçilerden alınıp uzmanlara, bürokratlara verilmesi gerekir” (Hayek,1999: 86). “Devlet ekonomik faaliyetleri tümüyle bırakmalı, herhangi bir alanda tekel olmamalı, ... piyasaya müdahale etmemeli, sadece piyasanın düzgün işleyişini sağlayacak kuralların uygulanmasına nezaret etmeli, yani piyasayı doğal işleyişine bırakmalıdır” (Hayek, 1974: 446; Friedman, 1988:65-68, 317-325). “Devletin üstlenebileceği üç görevden “birincisi toplumu diğer toplumlara karşı savunmak, ikincisi adaletli bir yönetim kurmak ve üçüncüsü özel sektörün çıkarına olmayan belirli kamu işlerini üstlenmektir” (Smith, 1937:423). “Yani devlet, özel teşebbüsün kârlı bulmadığı için yapmak istemeyeceği hizmetleri üstlenmelidir” (Hayek, 1990: 223).	Planlı ekonomi + Devlet	Logos
2	“Devlet Para basma tekelini bırakmalı, bu tür hizmetler özel sektöre devredilmelidir. Bu işleri hükümetlerin üstlenmesi hizmet kalitesini düşürmektedir” (Hayek,1974). Para, faiz ve döviz kurları politikalarının Ulusal Merkez Bankalarının eliyle yürütülmesi, uluslararası sermayenin hareketliliği önünde engel teşkil etmektedir. Para politikalarında otomatik altın standardına dönülmelidir” (Hayek, 1977: 2).	Para politikaları	Logos
3	“Ekonomik krizlerin ve durgunluğun nedeni, devletin piyasaya müdahalelerinden kaynaklanmaktadır” (Hayek, 1967: 98, 99). “Para politikasına...devlet müdahalesi, ekonomik dengelerin bozulmasına, enflasyon veya deflasyona neden olmaktadır” (Friedman, 1980: 292-329). “Enflasyonun asıl nedeni devletlerin refah politikalarıdır. Geçmişteki enflasyonların nedeni, refah devletine ulaşmak için devletin aşırı para basma politikalarıdır. Para basma tekeline sahip devletin bu yetkisini kullanarak kontrolsüz para basması ekonomik dengeleri bozmaktadır” (Hayek, 1990: 327-8; Hayek, 1977: 5).	Enflasyon+ Stagflasyon	Logos
4	“Piyasada hammadde üretiminde kıtlığın baş göstermesi, mevcut hammadde kaynaklarının toplumsal olarak daha etkin kullanılmasını sağlayacaktır. Serbest piyasa ... daha verimli bir kaynak dağılımına neden olur. Bunun için rekabet gerekli değildir” (Hayek, 1973; 2004).	Ekonomik etkinlik (kaynak dağılımı)	Logos
5	“Ekonomideki fiyat ve miktar kontrolleri; keyfi olduğu için,...ve piyasanın normal işleyişini bozduğu için özgür bir sistemle bağdaşmazlar” (Hayek, 1990: 228). “Fiyat ve miktar kontrolleri serbest piyasa ekonomisini sabote ederler” (Hayek, 1967).	Ekonomik etkinlik (fiyat/miktar kontrolleri)	Logos

6	“Modern bilim ve teknolojinin imkânlarından yararlanma, bunlar aracılığıyla ekonomik büyüme ve uluslararası alanda itibar sağlama amaçları, ekonomik liberalizmi tüm devletler için zorunlu kılmaktadır” (Fukuyama, 2002’den akt. Ceylan, 2006: 234).	Ekonomik etkinlik	Logos+ Pathos
7	“Devletin bireysel özgürlükleri ortadan kaldırma eğilimi ve piyasaya müdahale etmesi ekonomik alanda etkinsizliğe neden olur. Geçiş dönemlerinde bir süreliğine diktatörlük kurmak kimi zaman bir ülke için zorunludur. Şahsen ben, liberal bir diktatörü, liberalizmin olmadığı demokratik bir yönetime tercih ederim” (Sallas, 1981 Hayek’le röportaj).	Ekonomik etkinlik (Demokrasi)	Logos
8	“İnsanların kendi çıkarları için çabalarken toplam yarar büyümekte, toplumun genel çıkarlarınına hizmet etmektedir. Ekonomik faaliyetlerin amacı bireysel faydayı maksimize etmektir. Çoğu zaman bu katkı, niyet edilenden daha etkili olmaktadır” (Nozick 1974; Hayek 1976; Smith, 1937:422-23). “Devletlerin Piyasanın kendi kendine işleyen doğal akışına müdahale etmeleri bireysel özgürlüklere zarar vermektedir. Piyasaya eşitlik, adalet gibi çeşitli gerekçelerle müdahale edilmemelidir” (Hayek, 1993:150; Yayla, 2002:201).	Serbest piyasa düzeni	Logos

Tablo 5. (devamı) Yeni Liberal Politikaların Orijinal Söyleminin Retoriği

No	KÜRESEL AKTÖRLER VE SÖYLEMLERİ	Tema	Retorik
9	“Monarşi, faşizm ve komünizm vb. yönetim sitemlerinin tümü tarihe, yani liberal demokrasiye yenik düşmüştür. Liberal demokrasi insanlığın ideolojik evriminin alabileceği en yetkin sistemdir. Bu konuda dünya çapında bir konsensüs oluşmuştur. Farklı dinsel, kültürel, geleneksel yapıları ve farklı sosyal, politik ve ekonomik kurumlara sahip tüm devletlerin gelişerek eninde sonunda varacakları en ideal form, liberal demokrasi ve serbest piyasa ekonomisidir. Liberal demokrasi, kültürel farklılıklarını bir yana bırakan ve uluslararası ilişkilerde gücü kabul eden devletlerin, diğerlerinin geçtiği aşamalardan geçerek erişebilecekleri son noktadır” (Fukuyama, 2002’den akt. Ceylan, 2006: 234). “Liberal demokrasi düzeninden, daha daha üstün bir dünya hayal edilemez. Dünyada liberal düzenin yerini tutabilecek başka bir rejim yoktur. Tarih bir amaca doğru ilerlemektedir ve tarihin sonuna gelinmiştir ve bu son liberal demokrasidir” (Fukuyama, 1999: 60).	Serbest piyasa düzeni	Pathos
10	“Serbest piyasa düzenine göre işleyen bir toplumda dağıtıcısı olmayan bir dağıtımcı adalet kavramını savunmak saçmadır. Böyle bir toplumda tekil iradeler, diğer insanların ekonomik koşullarını belirleyemez” (Hayek, 2000:183). “Faili belli olmayan bir düzenin adil olup- olmadığını tartışmak anlamsızdır. Ancak iradi olarak yaratılan bir düzenin adaletli olup olmadığını tartışabiliriz” (Hayek, 2000:173). “Sosyal adalet uygulamalarıyla serbest piyasa düzeni birlikte düşünülemez. Sosyal adalet, devlet eliyle yapılan ayrımcılıktır” (Hayek, 2000:195). “Ortak çıkar ilişkileri denen şey esasında iktidar ilişkisidir, bu çıkar ilişkileri, “toplumsal amaç”, “ortak amaç”, “ortak çıkar”, “genel refah”, “genel fayda” gibi bulanık ifadelerle meşrulaştırılmaktadır” (Hayek, 1999: 80; 2002:154).	Refah Devleti (Sosyal Adalet)	Logos
11	“Devlet, sosyal adaleti sağlamak için yardım derneklerine destek olmalı, negatif vergi uygulamalıdır” (Friedman, 1988: 65-68, 317-325). “Devletin vergi sistemini yeniden bölüşümün bir aracı olarak kullanmaması gerekir”(Hayek, 1974: 446; Friedman, 1988: 65-68, 317-325). “Bir toplumda eşitsizlikler ve büyük sosyal adaletsizlikler, insanların kendi özgür seçimlerinin bir sonucu olduğuna göre ahlaki olarak kabul edilebilir” (Smith, 1937; Nozick 1974; Hayek 1976). “Serbest piyasa düzeninde kaybeden kişinin devletten piyasaya müdahale etmesini veya zararlarının tazminini talep etmesi, ahlaki değildir” (Mises, 1962). “Toplumsal adalet fakirliği yok etmenin önündeki en büyük engellerden biridir.Fakirliği ortadan kaldırılmanın yolu, genel olarak ülkenin zenginleşmesidir” (Sallas, 1981).	Refah Devleti (Sosyal Adalet)	Logos
12	“Çalışma, konut ve sağlık hakkı gibi, .. hakları, temel haklar sınıfına sokmamalıdır. Bu vb. haklar, serbest piyasa düzeninin temeli olan mülkiyet ve özgür ekonomik etkinlik hakkı gibi haklarla uyumsuzluk yaratacağı için soruna neden olur” (Fukuyama,1999, 57-8).	Temel hak ve özgürlükler	Logos
13	“Serbest piyasa düzeninin zayıflamasının esas nedeni, refah devleti uygulamalarına bağlı olarak devlet bütçesinin genişlemesidir. Buna yol açan sınırsız demokrasidir. Bunlar (refah devleti uygulamaları) demokratik bir düzenin zararlı yan etkilidir” (Sallas, 1981).	Refah Devleti	Logos

14	Küreselleşme tüm insanlığın yaşadığı ortak mutlu hayattır. Artık sınıf farkları ortadan kalkacaktır. Herkes, küreselliğin tüm olanaklarından yararlanabilirdi, bu insanlık için sunulmuş son fırsattı, sadece acele edip küreselleşme trenini kaçırmamak gerekiyordu (Ohmae, 1994)	Serbest piyasa düzeni	Pathos
----	--	-----------------------	--------

Çalışmada türev söylemin başvurduğu retorik stratejilerin esasında orijinal söylemden farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için küreselleşme söylemini yayan aktörlerin söylemleri de incelenmiştir. Orijinal söylemin toplamda 14 metninden 4'ünde (%28) ana tema “ekonomik etkinlik”, 3'ünde (%21) “serbest piyasa düzeni”, 3'ünde (%21) “refah devleti”, diğer temalar “para politikaları”, “devlet”, “enflasyon” ve “temel hak ve özgürlükler” olmak üzere birer kez konulştırılmıştır. Toplam 14 metinde işlenen temalardan 12'i (%85) “logos” retorikçe başvurmuştur, bunlardan bir tanesi hem “logos” hem de “pathos” retorikle ilintili, sadece 2 (%14) tema doğrudan “pathos” retorikle ilintilidir.

Söylemde %28 ağırlığı olan ana tema “ekonomik etkinlik” olarak görünüyor. Ekonomik etkinlik temasının 4, 5, 6, 7 no'lu söylemlerde, kaynak dağılımı, fiyat ve miktar kontrolleri ve demokrasi konularıyla ilintilendirilerek işlendiği görülüyor. Devlet'in kaynak dağılımı ve fiyat ve miktar kontrollerinin ekonomik etkinliği olumsuz etkilediği (logos), ekonomik büyüme ve uluslararası alanda itibar sağlamak için serbest piyasa düzeninin zorunlu yol olduğu (pathos), bazen bu düzenin kurulması için dikta rejiminin gerekli olduğu ve Devlet'in bireysel özgürlükler karşısında bir tehdit oluşturduğu yönünde etkinsizliğin nedenleri ve etkinliğin koşulları gösteriliyor.

1 nolu söylemde, logos strateji kullanılarak, ekonominin politikacılardan alınıp bürokratlara verildiğinde daha iyi işleyeceği, devletin piyasa için sadece oyun alanını temizlemeye nezaret etmesi gerektiği önermeleriyle ekonomi idaresinin nasıl yürütülmesi gerektiğine dair yöntem önerisinde bulunmaktadır. Özel alanla kamusal alan ayrımı başlığı altında çok tartışılan bu konunun normatif bir yaklaşımla sorunsallaştırılması nedeniyle ideolojik bir önerme olduğu ve sonuçları açısından toplumsal alanı da ilgilendirdiği için tartışma bölümünde tekrar değinilmiştir.

3 no'lu söylemde, logos retorikle enflasyon temasını işlenirken, enflasyonun çıktığı yerin tarihi ve toplumsal bağlamından bağımsız olarak parasalcı görüşün mantığıyla değerlendirildiği dikkat çekiyor. Bu mantığın kurduğu doğrusal ilişkilerle “enflasyon eşittir para arzı” biçiminde bir sebep-sonuç ilişkisi kuruyor.

Yeni liberal söylem bir yandan hür teşebbüsle hürriyetçi demokrasiyi birbirinin olmazsa olmazı gösterirken örneğin 9 no'lu söylemde “liberal demokrasiyi insanlığın ulaşabileceği en ideal form” olarak tanımlanırken 1 no'lu söylemde ekonominin idaresinin siyasetle bağının koparılıp teknokratlara verilmesinden, 7 no'lu söylemde liberal politikaların uygulanabilmesi için dikta rejimi gerekebileceğinden, 12 no'lu söylemde temel hak ve özgürlüklerden bazılarının piyasa ekonomisi ile uyumsuzluğundan, 13 no'lu söylemde demokrasinin serbest piyasa düzeninin zayıflatığından söz ediyor. Özgürlükçü bir ortamda yeni liberal politikaların aslında hayata geçirilemeyeceğini ifade ederek kendi içinde tutarsızlığa düşüyor.

Orijinal söylemde pathos retorikle eşleştirilen iki temadan biri 9 no'lu söylemde “insanlığın ulaşabileceği en ideal formun serbest piyasa ekonomisi olduğu daha iyi başka seçenekleri olmadığı” 14 no'lu söylemde ise bu fırsatı kaçırlırsa başka fırsatları olmadığı temaları işleniyor. Küreselleşme söyleminin mottosu olan bu iki retorik esasında küreselleşmecilerin bütün söylemlerinde yineleniyor. Dolayısıyla bu analizde birer kez değerlemeye alınmasına karşın bütün metinlerde baskılı satış yöntemi uygular gibi tekrar tekrar karşımıza çıkmıştır.

8 no'lu söylemde logos retorikle küreselleşmenin “kendiliğinden düzen” olduğu ve bu düzenin nasıl işleyeceği anlatılırken 1, 11, 7 no'lu söylemlerde ise oyun alanını düzenlemesi için Devlet'e görevler yükleyerek esasında düzenin devletin yardımı olmadan kurulamayacağını ifade ediyor. Böylece, logos retorikçe meşrulaştırıcı gücünü veren içsel tutarlılığını yine kendi söylemleriyle sabote etmiş oluyor.

Yeni liberal söylemin sosyal adalet (söylem 11) konusunda sunduğu iki çözümden; biri konunun sivil topluma bırakılması, diğeri ise devletin belli gelir düzeyinin üstündekilerden fazla vergi alıp, alt gelir düzeyindekilerden almayarak onlara parasal ödemede bulunması şeklinde özetlenebilecek negatif vergi önerisidir. Bu alan konusunda da liberal söylemin kendi içinde çeliştiği görülmektedir. Türev söylem 12'deki "vergi verebilecekleri vergi dışı bırakıp vergisini ödeyen ise vergi yükünü ağırlaştırarak cezalandırmak..." kavramlaştırması 11 no'lu söylem ile çelişmektedir. Söylem 12'de temel hak ve özgürlüklerin bazıları, serbest piyasa düzeni ile uyumlaşmayacağı için sorunlu olarak kavramlaştırılırken normatif alandan sorun alanı tanımlandığı için yurttaş ve tüketici tanımları arasında fark gözetmediği ve logos retorikinin ikna kabiliyetini sağlayan içsel tutarlılığı zedeleyen bir argüman geliştirdiği görülmüyor.

Tartışma

Yerel aktörün yeni mantığı yerel bağlamda yerleştirmeyi amaçlayan söylemini oluştururken, yerel bağlamdaki sorunları araştırdığı, yeni mantığın ilgili temalarını bu problemlere çözüm sunmak için seçerek bunları hedef kitlenin anlayacağı kavramlarla adlandırdığı (Czarniawska ve Joerges 1996) yeni mantığın hemen hemen bütün önemli temel önermelerini içeren bir söylem oluşturduğu görülmektedir. Yerel aktörün söyleminde ağırlıklı olarak "pathos" retoriğe başvurduğu görülmektedir. Toplam 20 metinde işlenen temalardan 14'ü (%70) "pathos" retorik kullanılarak meşrulaştırılmıştır. İnceleme sonucu, Green'in (2004) yeni bir mantığın yayılımı sırasında izlenen sırayı kavramlaştıran çalışmasıyla uyumludur. Green (2004) belirli bir yönetim uygulamasının yayılma sürecinde retorik stratejilerin pathos, logos ve ethos olmak üzere bir sıra izleyeceğini önermekte ve pathos retorikinin ilgi çekmesi ve ikna edici kabiliyetinden dolayı ilk başvuru strateji olduğunu belirtmektedir.

Bu çalışmaya model alınan Özen ve Berkman'ın (2007) önerdiği kavramsal çerçeve ise Green'e (2004) göre bu örnek olay bağlamında düşünüldüğünde daha özelleşmiş bir çerçevedir. Yazarlar, bağlamlar arası transferde, her iki bağlamı ilgilendiren bazı özellikler söz konusu olduğunda, türev söylemin ağırlıklı olarak ethos retorikini kullanacağını öngörmektedir. Örnek olayımızda, meşrulaştırıcı aktörün kendi meşruiyeti ile ilgili kaygılar taşıması ve ilgili mantığı tüm Türkiye bağlamında meşrulaştırma niyeti, model alınan çalışmanın önermeleriyle örtüşmektedir, fakat modelin önerdiği koşullarda aktörün söylemlerinde ilk tercihinin ethos retorik olacağı, ardından yayılımı hızlandırmak için aktörlerin ikinci olarak pathos retorikini kullanacağı önermesiyle bu araştırmanın sonuçları uyumsuz çıkmıştır.

Sosyal araştırmalarda, bağlamlar birbirinden çok farklı ve devingen olduğundan sosyal olayları açıklamada bir tek paradigma, kuram, yol ve yöntemden söz edilemeyeceği gibi benzer yol ve yöntemler de farklı bağlamlarda ve farklı zamanlarda çoğunlukla benzer sonuçlara götürmemektedir. Bunun böyle olmasının tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik bağlamla ilgili çok çeşitli nedenleri olabilir. Ayrıca küreselleşme köklü bir değişim sürecidir ve değişim dönemlerinde genellikle normal dönemlerde açıklama getiren yol ve yöntemler yetersiz kalabilmektedir. Kuhn'a (2000) göre normal dönemde bilimsel çalışmalar, mevcut bilgi gövdesini onaylayan bilgi üretirken, olağanüstü dönemlerde mevcut bilgi gövdesi sorunlara açıklama getiremediği için bir uyumsuzluk yaşanır.

Örnek olayımızda, ilgili dönemin tarihi koşulları, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar ve aktörün koşulları birlikte değerlendirildiğinde yerel aktörün içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan çıkmak için ilanları verme aşamasına gelinceye değin hayli yoğun çaba sarf ettiği bilinmektedir. Bu dönem, yerel hükümetin yeni liberal politikaları onaylamadığı için iş örgütlerinin iç piyasada tıkandığı, üretimin durduğu, ülkenin ambargolarla kuşatıldığı için üretim için gerekli ara girdilerin temin edilemediği bir dönemdir (Berker ve Uras, 2008). Dolayısıyla iş örgütlerinin varlığı tehdit altındadır. Yerel koşulların tarihi özellikleri nedeniyle TUSİAD'ın yeni mantığın uygulanmasını çabuklaştırma isteğiyle en hızlı sonuç alabileceği pathos retorik (Green, 2004) tercih etmiş olabileceği öngörülebilir.

Her ne kadar bu çalışmanın sonucu, küreselleşme söyleminin ağırlıklı olarak logos (%85) stratejiyi kullandığını göstermiş olsa da; küresel aktörlerin başka ülkeleri yeni modeli uygulamaya zorlarken “tren kaçıyor”, “başka yol yok”, “tarihin sonu”, “ideolojilerin sonu” gibi pathos retoriği çok sık kullandıkları, hatta motto haline getirdikleri bilinmektedir. Bu anlamda türev söylemin orijinal söylemi modellediği söylenebilir. Bu çalışmada küresel aktörlerin söyleminin logos ağırlıklı çıkması, yazarın analiz edilecek orijinal metinleri seçiminde birinci ağızdan söylemleri yakalamak kaygısıyla doğrudan yeni liberal kuramcılarının teorilerini anlattığı yapıtlarını veri setine almış olmasıyla alakalı da olabilir. Kuramcılarının metinlerinde bilim dilini kullanmaları nedeniyle metinlerinin logos ağırlıklı çıkması olağandır.

Logos retoriğin gücü, kanıtlara dayanmasından, iddialarının netliğinden, sebep-sonuç ilişkileri kurmasından, amaç ve araçların metodolojik hesaplamalarını yapmasından, mesajının içsel tutarlılığından ve mantıklı açıklamalar yapmasından kaynaklanmaktadır (Aristoteles, 1995; Green, 2004). Yeni liberal söylemin bu stratejiyi kullanırken kitlelere yeni politikaların kendileri için nasıl bir düzen getireceğini anlatmaktan çok eski düzende çözümlenememiş sorunlara odaklandığı görülmektedir. Bu sorunlarla sorumlularını ilintilendirirken yeni liberal varsayımları kullanması, sosyal hizmet mantığı ile işleyen devlet paradigmasını kar/zarar mantığına göre başarısız görünmesini sağlamaktadır. Yani küreselleşme söylemi, yeni mantığın eski problemlere ne gibi yeni çözümler getireceğini anlatarak yeni mantığa meşruiyet almaktan çok eskinin meşruiyetini aşındırmaya odaklanmış görünmektedir.

Küreselleşme söyleminde dikkat çeken en önemli nokta, çözmeye çalıştığı sorunlarla, o sorunların ilgili olduğu varlık alanı arasında açık seçik bir ayrıma gidememesidir. Ontolojik olanı yani sorunlarını çözmek istediği varlık alanını ilgili olduğu tarihi ve toplumsal bağlamdan hareketle değil de kendi duruşunun varsayımlarından hareketle tanımlamaktadır. Yani bir tür totolojiye düşmektedir ki bu da paradigmasının haklılığını baştan şüpheli duruma düşürmektedir. Sorunsallaştırmalarının tümü piyasa mantığı ile yapıldığı için önerdiği çözümler de toplumun geniş kesimi açısından çözüm olmaktan uzak görünmektedir. Kurduğu sebep sonuç ilişkilerinde, kimi zaman sonuçlar sebeple yer değiştirdiği için bu ilişkiyi kurarken de aynı totolojiye düştüğü, yani logos stratejisinin bilimsel bir açıklamaya değil, örtülü bir aldatmacaya dayandığı görülmektedir.

Sonuç ve öneriler

Özetleyecek olursak, küreselleşme söylemi, ağırlıklı olarak mantıksal çıkarımlar, sebep sonuç ilişkileriyle yeni düzende ekonomik etkinliğin nasıl sağlanacağını anlatmaya yönelik “logos” stratejiyi kullanarak etkili sunumlar yapmaya odaklanırken; türev söylemin karanlık bir tablo çizerek gelecek korkusu yaratmak suretiyle vaktin daraldığı, geç kalınırsa zararın daha da büyüyeceği argümanlarıyla pathos stratejiye ağırlık verdiği görülüyor. Her iki söylemde de normatif ton ağır basıyor, şu yöntemle şunu sağlayacağız gibi kuramsal destekli önermelerden daha çok olması gerekenler ve olmaması gerekenler üzerinde duruluyor. Sorunsallaştırmaların, yeni mantığın varsayımlarına dayandırılarak yapıldığı dikkat çekiyor.

Sorunsallaştırılan alanlar, devletin iktisat politika araçları ve amaçlarıyla ilgili görünüyor. Devlet’in meşruiyetini aşındıracak ve devletin kontrolünde olan politikaların başarısızlığını vurgulayacak argümanlar kullanılarak, krizle mevcut uygulamalar arasında ontolojik temeli olmayan sebep sonuç ilişkileri kurularak mantık çıkarımları yapılıyor. Her iki söylemin de, vaat ettikleri ekonomik düzeni, hangi araçları nasıl kullanarak sağlayacaklarını, eski düzenin çözemediği sorunları hangi yeni yöntemlerle ve eskisinden daha tatmin edici biçimde nasıl çözeceklerini anlatmaktan çok, eski düzenin sorunları çözme kabiliyetini tartışmalarının odağına yerleştirdikleri görülmektedir.

Yayımla sürecinde başvuru retorik stratejilerin alanyazında pathos, logos ve ethos sırasını izleyeceği öngörülürken, meşrulaştırıcı aktörün meşruiyet sorunu olduğunda ve ulusal düzeyde bir meşrulaştırma hedefi olduğunda bu sıranın şaşacağı, ethos stratejinin diğerlerinin önüne geçeceği öngörülmektedir. Bu çalışmada yerel aktörün konumu ve hedef kitlesi model alınan araştırma ile eşleşirken izlediği retorik stratejisinin modelle uyumsuz çıkmasının birkaç farklı açıklaması olabilir. Bu açıklamalardan birincisi, bu konuda daha fazla zaman kaybetmenin, çıkar kaybını arttıracak

kaygısının aktörün davranışlarını yönlendirmiş olabileceğidir. İkincisi, yine zamana bağlı olarak ethos stratejinin daha kalıcı olma özelliğine rağmen ikna etme sürecinin diğer stratejilerden daha uzun zaman alması, birincil strateji olarak seçilmemesinde belirleyici olmuş olabilir. Belki bir üçüncü açıklama olarak, devlet'in baba olarak görüldüğü bir kültürde, yeterince korkutmadan ve yeterince çıkar kayıpları anlatılmadan halka babanın sağladığı güvenli ortamdan vazgeçmesi üzerine kurulu bir retorik ile seslenmenin ve bunun makro kültürel yapı içinde kabul görmesinin güçlüğü stratejilerin yer değiştirmesinde belirleyici olmuş olabilir. Nihayetinde bu çalışmada yerel aktör, küreselleşme söyleminin de tehdit, korkutma ve zaman sıkışıklığına vurgu yapan retorisiyle paralel olarak pathos retorisi önelemiştir. Bu seçim, araştırma modeli ile uyumsuz görünse de küreselleşme retorisiyle ve küreselleşmenin hedefleriyle hayli uyumludur.

Çalışma, Türkiye'nin neoliberal politika prensipleri doğrultusunda ekonomiyi yöneten kurumlarını ve iş sistemini yeniden düzenlediği geçiş dönemi sürecini inceleyen tarihi/dönemsel bir vaka analizi olması nedeniyle, başka tarihi dönemlere ilişkin öngörude bulunacak genellemeler yapmaya ve benzer vakalarla başa çıkabilecek çıkarımlar yapmaya uygun bir çalışma değildir. Bu çalışmanın sonuçlarından ancak benzer durumları kavramada model olarak bir ölçüde yararlanılabilir. Örneğin, başka bir ülkede neoliberal mantığın yerleştirilmesinde benzer kurumlar mı rol almış, benzer süreçler mi izlenmiş; başka ülkelerin hükümetleri, iş çevreleri bu süreçte nasıl tutum almış; meşrulaştırma sürecinde hangi retorik stratejilere başvurulmuş gibi soruları sormamızda bu çalışmanın kolaylaştırıcı rol oynayacağı ileri sürülebilir.

Bu konuda araştırma yapmak isteyen akademisyenler, daha önce devletin hizmet alanı sınırları içinde olan eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi hizmet alanlarının kar mantığı ile yönetilmesinin çıkarları zedelenen halka hangi retorik stratejilerle meşrulaştırıldığını araştırma konusu yapılabilirler. Değişimi tetikleyen koşulların Dünya Sisteminin yeniden örgütlenmesiyle ilgili olması nedeniyle başka ülkelerdeki kurumsal dönüşüm süreci ile karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Değişimin tarzı (iraksak ya da yakınsak), benimsenme durumu (moda ya da kurum), yerel muhalefet, muhalif söylemin temaları gibi konular araştırılabilir.

Not: Bu araştırmayı tamamlamamda, bana bir araştırmacı için en değerli kaynak olan çalışma zamanı verdiği için çalışmayı hazırladığım dönemde yöneticim olan Prof. Dr. Burhanettin Koray Tunçalp hocama teşekkürü borç biliyorum. Küreselleşme külliyyatının devasa boyutunu inceleyip okumak zaman kısıtı nedeniyle hep yarım kaldığı için, öncelikleri başka çalışmalar almış, Koray hocamın sağladığı çalışma ortamı sayesinde ancak yayına dönüşme şansı bulabilmiştir.

Kaynakça

- Abrahamson, Eric (1996). Management Fashion. *Academy of Management Review*, 21(1), 254-285
- Abrahamson, Eric ve Gregory Fairchild (1997), Management Fashion: Life Cycles, Triggers and Collective Learning Processes, *Administrative Science Quarterly* (44) 491-533
- Arın, Tülay (1985). Düzenleme, Birikim, Bunalım (104-138), Onbirinci Tez Kitap Dizisi, İstanbul: Uluslararası Yayıncılık.
- Aristoteles (1995). *Retorik*, (Çev. Mehmet H. Doğan), Cogito-17, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, ss.229.
- Barley, S. R. & Kunda, G. (1992). Design and devotion: Surges of rational and normative ideologies of control in managerial discourse. *Administrative Science Quarterly*, 37: 363-399.
- Başkaya, Fikret (2005). *Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına, Türkiye Ekonomisinde İki Bunalım Dönemi*, 2. Baskı, Ankara: Maki Basın Yayın.
- Beder, Sharon (2005). *Corporate propaganda and global capitalism-selling free enterprise*, Lacy: Manchester University Press.
- Berker, Feyyaz ve Güngör Uras (2008). *Fikir üreten fabrika: TÜSLAD'ın ilk on yılı, 1970-1980*, İstanbul: Doğan Kitap.
- Brenner, N. ve Theodore N. (2005). Neoliberalism and urban condition. *City*, 9(1), 101-107.
- Buğra, Ayşe (1995). *Devlet ve işadamları*, (Çev. F. Adaman), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buğra, Ayşe (1998). Class, culture and state: An analysis of interest representation by two Turkish business associations, *International Journal of Middle East Studies*, 30 (4): 521-539.

- Campbell, John L. (2001). The Rise of Neoliberalism and Institutional Analysis. J. L.Campbell ve O. K. Pederson (Der.), *The Rise of Neoliberalism and institutional analysis*: 1–24. Princeton: Princeton University Press.
- Campbell, John L. (2004). *Institutional change and globalization*, New Jersey: Princeton.
- Carlile, Paul. R. (2004). Transferring, translating, and transforming: An integrative framework for managing knowledge across boundaries, *Organization Science*, 25 (5), 555-568
- Chossudovsky, Michel (1999). *Yoksulluğun küreselleşmesi: IMF ve Dünya Bankası reformlarının içyüzü* (Çeviren: Neşenur Domanic), İstanbul: Çiviyazıları.
- Czarniawska, Barbara, and Bernard Joerges (1996). *Travel of ideas in translating organizational change*. B. Czarniawska and G. Sevón (eds), 13–48. Berlin: de Gruyter.
- DiMaggio, Paul J. (1988). Interest and agency in institutional theory (3–22) in *Institutional patterns and organizations* (ed. L.G. Zucker), Cambridge, MA: Ballinger.
- Djelic, Marie L. (1998). *Exporting the American model: The postwar transformation of European Business*, Oxford: Oxford University Press.
- Djelic, Marie L. ve Quack, Sigrid (2003). *Globalization and institutions: Redefining the rules of the economic game*, UK: Edward Elgar Publishing.
- Doğan, Ali. E. (2002). *Birikimin Hamalları*, 1. Baskı, İstanbul: Donkişot Yayınları
- Douglas, Mary (1996). How institutions think. Syracuse, NY: Syracuse University Press.
- Eralp, Attila (1990). The politics of Turkish development strategies, in *Turkish state, Turkish society*, (eds. A. Finkel and N. Sirman), 219–258. New York: Routledge.
- Friedland, Roger, Alford Robert (1991). Bringing society back in: Symbols, practices, and institutional contradictions (232-266) in (edt. W.W.Powell ve P.J. DiMaggio) *The new institutionalism in organizational analysis*: Chicago: University of Chicago.
- Frenkel, Michal (2005). The politics of translation: How state-level political relations affect the cross-national travel of management ideas, *Organization*, 12 (2), 275–301.
- Fröbel Folker, Jürgen Heinrichs, Otto Kreye (1982). *Uluslararası yeni işbölümü ve serbest bölgeler*, (Çev. Yılmaz Öner), 1. Baskı, İstanbul: Belge Yayınları.
- Gabriel, Yannis (2002). Essai: on para grammatic uses of organizational theory-A provocation, *Organization Studies*, 23: 133-151.
- Gölbaşı, Şükran (2011). Küresel İş Sisteminin Türkiye’de Örgütlenmesinde Yörünge Bağımlı Değişim (107-130) *2000’li yıllarda Türkiye’de iktisat ve siyaset rüzgarları içinde* (Der. Ömür Birler, Simten Çoşar, Hakan Mihçı ve Gamze Yücesan Özdemir) Ankara: Efil Yayınevi. ISBN 978-605-4334-93-3, ss.190.
- Gölbaşı, Şükran (2008). *TÜSLAD’ın toplumu inşa girişimleri*, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Green, Sandy Edward Jr. (2004). A Rhetorical Theory of Diffusion, *Academy of Management Review*, 29(4), 653-669.
- Greenwood, Royston and Hinings, C. Robert (1996). Understanding Radical Organizational Change: Bringing Together the Old and the New Institutionalism, *Academy of Management Review*, 21(4) 1022.
- Güler, Birgün A. (2005). *Yeni sağ ve devletin değişimi*, 2. Baskı, İstanbul: İmge Kitabevi
- Guillen, Mauro F. (1994). *Models of management: Work authority, and organization in comparative perspective*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Guillen, Mauro F. (2001). *The limits of convergence and organizational change in Argentina, South Korea and Spain*, Princeton: Princeton University Press.
- Harvey, David (2006). Neo-liberalizm ve sınıf iktidarının restorasyonu, (Çev. A. Sarı), *Conatus*, (6) 73-91.
- Harvey, David (2008). *Yeni emperyalizm*, 2. Baskı. (Çev. H. Güldü), İstanbul: Everest Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2003).
- Heper, Metin (1985). *State tradition in Turkey*, London: Eothen Press.
- Holm, Petter (1995). The dynamics of institutionalisation: Transformation processes in Norwegian Fisheries. *Administrative Science Quarterly*, 40: 398-422.
- Lawrence, Thomas B., and Nelson Phillips (2004). From Moby Dick to Free Willy: Macro-cultural discourse and institutional entrepreneurship in emerging institutional fields, *Organization*, 11: 689–711.
- Lippi, Andrea (2000). One Theory, many practises. Institutional allomorphism in the managerialist reorganization of Italian governments. *Scandinavian Journal of Management*, 16: 455-477.
- Kalemci, Rabia Arzu (2009). Küreselleşmenin örgütsel alanlara etkisi: Türk Sineması alanı örneği, Doktora Tezi, Tez Danışmanı Prof. Dr. Şükrü Özen, *Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. İşletme Anabilim Dalı. Yönetim Organizasyon Doktora Programı, Ankara

- Kazgan, Gülten (1995). *Yeni Ekonomik Düzen’de Türkiye’nin Yeri*, 2. Baskı, İstanbul: Altın Kitaplar
- Keskin Uğur, Köksal Büyük ve Umut Koç (2013). Yönetimsel ve Örgütsel Açıdan Retorik, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 27-40.
- Kuhn, Thomas S. (2000). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* (Çev. Nilüfer Kuyaş), 5. Baskı, İstanbul: Alan Yayıncılık
- Lounsbury, Michael (2007). A tale of two cities: Competing logics and practice variation in the professionalizing of mutual funds, *Academy of Management Journal*, 50(2): 289-307.
- Martinez, Elizabeth and Arnolando Garcia (1997). What is Neo-Liberalism? A brief definition for activists, National Network for Immigrant and Refugee Rights, January <http://www.corpwatch.org/article.php?id=376> (indirme tarihi: 05.12.2017)
- Meyer, John W., John Boli, George M. Thomas, Francisco O. Ramirez (1997). World Society and the Nation State, *The American Journal of Sociology*, 103: 144-181.
- Meyer, John W. (1994). Rationalized Environments (28-54) in (edt. W.R. Scott ve J.W. Meyer), *Institutional Environments and Organizations*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Morris, Timothy and Zoë Lancaster (2006). Translating Management Ideas, *Organization Studies*, 27(2), 207-233.
- Mueller, Frank (1994). Societal Effect, Organizational Effect and Globalization, *Organization Studies*, 15: 407-428.
- Ohmae, K (1996). *Ulus Devletin sonu: Bölgesel ekonomilerin yükselişi* (Çeviri: Zülfü Dicleli), İstanbul: Türk Henkel Dergisi Yayınları.
- Özen, Şükrü (2009). Yönetim Uygulamalarının Uluslararası Transferinde Retorik Dizilerinin Değişmesi, *The Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management*, Vol. IV Fall.
- Özen, Şükrü ve Ümit Berkman (2007). The Cross National Reconstruction of Managerial Practices: TQM in Turkey, *Organization Studies*, 28(6), 825-851.
- Özen, Şükrü (2009). Yerli ve İthal Yönetim Uygulamalarının Meşrulaştırılmasında Merkez-Çevre Farklılaşması: Bir Model ve İlk Bulgular, 17. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı*, 21-23 Mayıs, Eskişehir, 770-776.
- Özen, Şükrü ve Hakkı O. Yeloğlu (2006). Bir örgüt kimliği olarak ‘Holding’adının inşası ve aşınması: Eşanlı kurumsallaşma ve çözülme üzerine bir model önerisi, *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6 (1-2), 45-84.
- Özen, Şükrü (2002). Bağlam, aktör, söylem ve kurumsal değişim: Türkiye’de toplam kalite yönetiminin yayılım süreci, *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 47-90.
- Özen, Şükrü (1993). Political and administrative attitudes of Turkish bureaucrats: An explanatory framework for change and stability, *Turkish Public Administration Annual*, 17(19), 17-37.
- Phillips, Nelson, Thomas B. Lawrence, and Cynthia Hardy (2004). Discourse and institutions, *Academy of Management Review*, 29(4), 635-652
- Ryan, Gery W. and H. Russell Bernard (2000). ‘Data management and analysis methods’ in *Handbook of qualitative research*, (Eds. N.K. Denzin and Y.S. Lincoln), 769-802. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Saad-Filho, Alfredo (2007). Washington Uzlaşması’ndan Washington Sonrası Uzlaşması’na: İktisadi kalkınmaya dair neoliberal gündemler, (Ed. A. Saad Filho ve D. Johnston), *Neoliberalizm muhalif bir seçki* içinde (191-201), (Çev. Ş. Başlı ve T. Öncel), İstanbul: Yordam Kitap
- Seo, Myeong Gu and W.E. Douglas Creed (2002). Institutional Contradictions, Praxis and Institutional Change: A Dialectical Perspective, *Academy of Management Review*, 27(2) 222-247.
- Silverman, David (2000). Analyzing Talk and Text, Ed. N.K.Denzin ve Y.S.Lincoln, *Handbook of Qualitative Research*, Thousand Oaks: Sage, 821-834
- Scott, W.Richard (1995). *Institutions and organizations: Foundations for organizational science*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Scott, W. Richard., Ruef, M., Mendel, P.J., Caronna, C.A. (2000). *Institutional change and healthcare organizations: From professional dominance to managed care*, Chicago: University of Chicago Press.
- Scott, W. Richard (2001). *Institutions and organizations*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sewell, William H. (1992). A theory of structure: Duality, agency and transformation, *American Journal of Sociology*, 98: 1-29.
- Strang, David, and John W. Meyer (1994). Institutional conditions for diffusion (100-112) in (eds. W.R. Scott and J.W. Meyer), *Institutional environments and organizations*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Suchman, Mark. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches, *Academy of Management Review*, 20 (3), 571-610.

- Suddaby, Roy ve Royston Greenwood (2005). Rhetorical Strategies of Legitimacy, *Administrative Science Quarterly*, 50: 35–67.
- Thornton, Patricia H. (1999). The sociology of entrepreneurship, *Annual Review of Sociology*, 25: 19-46.
- Thornton, Patricia H. and William Ocasio (1999). Institutional logics and the historical contingency of power in organizations: Executive successions in the higher education publishing industry, 1958-1990, *The American Journal of Sociology*, 105(3): 801-843.
- Thornton, Patricia and William Ocasio (2008). Institutional logics (99-129), in (Eds. R. Greenwood, C. Oliver, R. Suddaby, and K. Sahlin-Andersson), *Handbook of Organizational Institutionalism*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Üsdiken, Behlül (2009). Bir örgütsel alanın yeniden şekillenışı: Türkiye'de iş hayatına yönelik yüksek öğretimde değişim 1955-1975. *Middle East Technical University Studies in Development*, 1-40.
- Üsdiken, Behlül (1997).
Importing theories of management and organization: The Case of Turkish Academia, *International Studies of Management and Organization*, 26(3), 33-46.
- Üsdiken, Behlül (2003). Plurality in Institutional Environments and Educational Content: The Undergraduate Business Degree in Turkey (87–109), in (Eds. R.P. Andam, R. Kvalshaugen ve E.Larsen), *Inside the Business School: The content of European business education*, Copenhagen: Copenhagen Business School Press.
- Üsdiken, Behlül (2004). The French, The German and The American Higher Education for Business in Turkey, 1883–2003. *New Perspectives on Turkey*, 31: 5–38.
- Whitley, Richard. D. (2000). *Divergent capitalisms: The social structuring and change of business systems*, Oxford: Oxford University Press
- Yin, Robert K. (2003). *Case study research*, 3rd. Ed. Thousand Oaks, CA: Sage.
[https://www.nobelprize.org/\(15 Aralık 2017'de alıntılanmıştır\)](https://www.nobelprize.org/(15%20Aralık%202017'de%20alintılanmıştır))
- Analizde kullanılan dökümanlar**
- TÜSİAD'ın Gazete İlanları**
- Milliyet, 12.6.1979 tarihli ilan “Refahın ve Hürriyetlerin Düşmanı: Enflasyon”
- Günaydın, 15.5.1979 tarihli ilan “Gerçekçi Çıkış Yolu”
- Cumhuriyet, 23.5.1979 tarihli ilan “Ulus Bekliyor”
- Milliyet, 29.5.1979 tarihli ilan “Yokluğu Paylaşmak mı? Bolluğu Sağlamak mı?”
- Yeni Liberal Kuramcıların Söylemleri**
- Ceylan, Şule Şahin (2006). Francis Fukuyama ve tarihin sonu tezi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10) Güz 2, 233-252.
- Friedman, Milton. (1988). *Freedom, democracy and economic welfare*, Canada: Fraser Institute.
- Friedman, Milton (1980). *Free to Choose*, New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Fukuyama, Francis (1999). *Tarihin sonu ve son insan*, (Çev. Z. Dicleli), İstanbul, Gün Yayınları.
- Hayek, Friedrich von (1974). Economics freedom and representative government, fourth Wincott Memorial lecture (439-454), in (Eds. Stephen Littlechild), *Austrian Economics, Volume II*, Great Britain: Edward Elgar Publishing Company.
- Hayek, Friedrich von (1967). *Prices and production*, New York: August M. Kelley Publisher.
- Hayek, Friedrich von (1999). *Kölelik yolu*, (Çev. Turhan Feyzioğlu-Yıldırım Arsan), Ankara:Liberte Yayıncılık.
- Hayek, Friedrich von (1990). *The constitution of liberty*. Chicago: University of Routledge Press.
- Hayek, Friedrich von (1977). Toward a Free Market Monetary System, *The Journal of Libertarian Studies*, 3(1), Summer, 1-8.
- Hayek, Friedrich von (1973). Law, Legislation and Liberty: A new Statement of the Liberal Principles and Political Economy, *Volume I: Rules and Order*, London: Routledge.
- Hayek, Friedrich A. (1976). Law, Legislation and Liberty: A new Statement of the Liberal Principles and Political Economy, *Volume II: The Mirage of Social Justice*, London: Routledge.
- Hayek, Friedrich von (1993). *Kanun, yasama faaliyeti ve özgürlük*, (Çev. Mustafa Erdoğan), İstanbul:İş Bankası Yayını.
- Mises, Ludwig von (1962). *The Free and Prosperous Commonwealth: An Exposition of the Ideas of Classical Liberalism*, Princeton, New Jersey: Van Nostrand.
- Nozick, Robert (1974). *Anarchy, state and utopia*, London: Blackwell.
- Ohmae, Kenichi (1994). *The borderless world: power and strategy in the Global marketplace*, International: Harper Collins.

Rawls, John (2003). *Halkların yasası*, (Çev. Murat Borovalı), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayını.

Sallas Renée, El Mercurio (1981, 12 Nisan). Friedrich von Hayek, "Friedrich von Hayek: Leader and Master of Liberalism" (8-9), Röportaj: Santiago de Chile, <https://puntodevistaeconomico.wordpress.com/.../12/.../extracts-from-an-interview-wit/>. (İnd. tarihi.05.12.2017)

Smith, Adam (1937). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*, Newyork: Modern Library.

Yayla, Atilla (2002). *Liberalizm*, Ankara: Liberte.

<http://www.tusiad.org/etkilesim/bunlari-biliyor-muydunuz/?&page=2> (indirilme tarihi 2013)

Extended English Summary

In the theory of organization, institutional change and conflicting institutional logics have become the most researching issues in recent, by the effect of global context. Economic, social, and political changes and the institutional contradictions may have triggered transferring of different organizational logic to the field. When the organizational logic that puts the rules of play in organizations changes, it transforms industrial and organizational forms as well. The changing logic can be the logic of the world system, the society and/or the organizational field.

The functioning of the world system has changed since the second half of the 1970s. This new logic has transferred to all the systems connected to the world system by the international division of labor since 1980. The new logic of the world system was to transfer many of the powers of the national states to transnational institutions and to abolish the old system of production together with the whole social system that supports its functioning. This created a situation that contradicted the interests of national economies and caused power conflicts between the social actors by altering their power balances.

Large business organizations in Turkey that see the changes in the World System as an opportunity to open up to new market spaces and resources, and have begun a series of actions to force the government to make necessary adjustments within the framework of the new logic. The latest of these actions was the TUSIAD newspaper announcements which has led to the closure of an era in Turkey. In the end, the examination of the rhetoric and convincing ability of the announcements that triggered a series of changes not only to the Turkish Business System but also to the change of political power was found valuable.

Method

The aim of this study is to examine how the neoliberal institutional logic was legitimated in Turkey in 1980 although contrary to the national interests and the kind of rhetoric strategies the legitimating actors were used to legitimate it in the local macro cultural system. In this study, Özen and Berkman's study called "Cross-national Reconstruction of Managerial Practices: TQM in Turkey" which examines the effects of country-specific institutional factors on the transfer is modelled. It is desirable to test the model's suggestion "The rhetorical strategies that the recipient rhetoric would focus more heavily on ethos approvals, in cases where the actors are concerned about the transferring practice of adopting to the public in the recipient country and increasing their legitimacy.

Theories about "conflicting institutional logic", "transfer of institutional logic between contexts", "entrepreneurial entrepreneurship" and "discourse/rhetoric" related to change have formed the theoretical framework of this work. The four proclamation texts issued by TUSIAD to journals in 1979 constituted the data set necessary to follow the discourse of local actors. For the rhetorical strategies to follow the original discourse, the rhetoric of the theorists that constituted the principles of neo-liberal economics was taken as basis. In the study in which the case study method is adopted, the texts were analyzed by content analysis. Discourses are first coded according to the themes and then the themes are matched with the rhetorical strategies they use.

Limitations

One of the limitations of this study is the time constraint often experienced in discourse analysis. In the analysis of the discourse based on the document review, the workload of the researchers is higher than other researches necessitating some restrictions. This case-specific constraint stems from the fact that the globalization process is a very actor-driven and very documented process. Various measures have been taken to reduce the number of documents and actors in the selection of texts. The globalization data set is limited to the texts of Hayek, Freidman, Mises and Fukuyama.

Findings

Local actor in its speech mainly applied the "pathos" rhetoric. Within the total 20 of the recipient discourse, the weight of the themes related to macroeconomic environment within discourses is 35 percent. 14 out of total 20 discourses which makes 70 percent have applied to the "pathos" rhetoric, of which 7 are related to both ethos and pathos rhetoric; 3 of which are related both logos and pathos rhetoric. The original texts mainly applied the "logos" rhetoric. 12 of the themes which makes 85 percent in the total 14 text were applied to the logos rhetoric. The main theme with 28 percent weight in the discussion was "economic activity", which used related to resource allocation, price and quantity controls and democracy issues.

Conclusion

While the globalization discourse mainly uses the logos strategy; the recipient discourse is strategically focused on the pathos by arguing that if it is being late, the harm will grow even more, by drawing a dark picture and creating a fear of the future. The results of this research are incompatible with the proposal of Özen and Berkman which adopted as research model. It is suggested that ethos rhetoric is the first choice in the local discourse of the actor in this model. But it is consistent with Green's (2004) conceptualization of the sequence followed during the deployment of a new logic. Green suggests that a particular management practice will follow a consecutive of rhetoric strategies as pathos, logos and ethos and in the process of expansion, pathos is the first strategy applied because of its attractiveness and persuasive capability.

In this case study, considering the historical conditions in Turkey by applying pathos rhetoric first, TUSIAD might be expected to accelerate the implementation of the new logic. This period is a period when the local governments do not approve the neoliberal politics, so the business organizations are blocked in the internal market, the production stops and the country is surrounded by the embargoes. Therefore, the existence of business organizations was under threat. It can be predicted that due to the historical features of local conditions, TUSIAD may have preferred pathos rhetoric which can get the fastest results with the desire to expedite the application of the new logic.

Although the result of this study shows that the globalization discourse predominantly uses logos strategy 85 percent; but it is known that global actors often use, or even made it their motto, the pathos rhetoric such as "the train is running away", "no other way", "the end of history", "the end of ideology" while other countries are forced to implement the new model. In this sense, it can be said that the recipient discourse modeled the original discourse. In this work, it may be related to the fact that the logos of the discourse of the global actors are dominated by the writer taking the texts of the neoliberal theoreticians directly into the data set with the concern of catching the first verbal discourse in the selection of original texts to be analyzed. Due to the fact that the theorists use the language of science in their texts, their texts are dominated by logos.

Recommendations

Academic staff who would like to conduct research in this area can be investigated as to which rhetorical strategies the legitimate interests of the harmed people are managed with the profitability of the service areas, which were previously within the state's service area. Since the conditions that trigger the change are related to the reorganization of the World System, comparative studies can be made with the institutional transformation process in other countries.